

Metodički pristup slikovnici u problemsko-stvaralačkom sustavu

Bajvić, Patricia

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:301787>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-28**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE**

Patricia Bajivić

**METODIČKI PRISTUP SLIKOVNICI U PROBLEMSKO-
STVARALAČKOM SUSTAVU**

Diplomski rad

Zagreb, rujan 2022.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE**

Patricia Bajivić

**METODIČKI PRISTUP SLIKOVNICI U PROBLEMSKO-
STVARALAČKOM SUSTAVU**

Diplomski rad

Mentor rada:

doc. dr. sc. Zrinka Vukojević

Zagreb, rujan 2022.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. SLIKOVNICA KAO PRVA DJETETOVA KNJIGA	3
2.1. <i>VRSTE SLIKOVNICE</i>	5
2.2. <i>PROBLEMSKA SLIKOVNICA</i>	7
2.3. <i>FUNKCIJE SLIKOVNICE</i>	9
2.4. <i>ČITANJE SLIKOVNICE</i>	10
2.5. <i>POVIJEST SLIKOVNICE U SVIJETU</i>	12
2.6. <i>POVIJEST SLIKOVNICE U HRVATSKOJ</i>	16
2.6.1. <i>PRVO RAZDOBLJE (1854. – 1880.)</i>	17
2.6.2. <i>DRUGO RAZDOBLJE (1880. – 1918.)</i>	18
2.6.3. <i>TREĆE RAZDOBLJE (1918. – 1945.)</i>	19
3. SLIKOVNICA U ODGOJNO-OBRAZOVNOM PROCESU	21
3.1. <i>MJESTO SLIKOVNICE U KURIKULUMU ZA NASTAVNI PREDMET HRVATSKI JEZIK (2019)</i>	24
3.2. <i>PRIMJENA SLIKOVNICE U DOMENAMA NASTAVNOG PREDMETA HRVATSKI JEZIK</i>	32
4. METODIČKI SUSTAVI U METODICI HRVATSKOG JEZIKA	34
4.1. <i>PROBLEMSKO-STVARALAČKI SUSTAV</i>	38
4.1.1. <i>USTROJ NASTAVNOG SATA U PROBLEMSKO-STVARALAČKOM SUSTAVU</i>	39
4.1.2. <i>METODE, OBLICI I SREDSTVA U PROBLEMSKOJ NASTAVI</i>	42
5. METODIČKI PRISTUP SLIKOVNICI U PROBLEMSKO-STVARALAČKOM SUSTAVU	44
5.1. <i>PRIPRAVA ZA IZVEDBU NASTAVNOG SATA (1. RAZRED)</i>	44
5.2. <i>PRIPRAVA ZA IZVEDBU NASTAVNOG SATA (2. RAZRED)</i>	53
5.3. <i>PRIPRAVA ZA IZVEDBU NASTAVNOG SATA (3. RAZRED)</i>	62
5.4. <i>PRIPRAVA ZA IZVEDBU NASTAVNOG SATA (4. RAZRED)</i>	69
6. ZAKLJUČAK	76
LITERATURA	77
IZJAVA O IZVORNOSTI RADA	81

SAŽETAK

U radu se polazi od teze da je slikovnicu potrebno koristiti u svim razredima primarnog obrazovanja, a ne samo u 1. i 2. razredu što se često događa u odgojno-obrazovnoj praksi. Cilj ovoga rada jest prikazati metodičke modele za primjenu odabranih slikovnica u nastavi Hrvatskog jezika u problemsko-stvaralačkom sustavu. Problemsko-stvaralački sustav jest sustav u kojem učenik treba prepoznati problemsku situaciju te njenim rješavanjem doći do nove spoznaje. Rješavanjem problema učenik stječe znanja, iskustva i vještine na način da primjenjuje i angažira svoja prethodna znanja i vještine u rješavanju novonastalih situacija u vlastitom spoznajnom prostoru. U tu svrhu napisani su prijedlozi metodičkih modela koji mogu poslužiti kao poticaj za primjenu slikovnice kao sredstvo učenja i poučavanja od 1. do 4. razreda osnovne škole.

Ključne riječi: metodički pristup, slikovnica, problemsko-stvaralački sustav, Hrvatski jezik

SUMMARY

This work is about the thesis that a picture book should be used at all ages throughout primary education, and not just in the first and second grade, which often happens in the educational system. The aim of this work is to present methodic models how to use certain picture books in the Croatian language classes in the problem-creating system. That is the system in which a student needs to recognize a problematic situation and by solving it, reach a new conclusion. By solving problems, a student gains new knowledge, experience and skills in the way that he uses and applies his previous knowledge and skills in solving new problem situations in his environment. Such suggestions of methodical models, that can serve as motivation to apply picture books as means of studying and teaching from the first to the fourth grade in elementary school, have been written for this purpose.

Key words: methodical approach, picture book, problem-creating system, the Croatian language

1. UVOD

Slikovnica je prva knjiga u djetetovom životu koja označava prijelaz iz situacijskog konteksta u simboličko carstvo slova i slika koje izražavaju njihov tajanstven odnos. To je prva knjiga koju dijete uzima u ruke i upoznaje njezinu verbalnu i likovnu dimenziju. Stoga nije svejedno kakvu ćemo slikovnicu djetetu pružiti. Važna je kvaliteta slikovnice koja traži sliku pročišćenog i pojednostavljenog simbola i ikone, sliku koja neće opterećivati nepotrebnim detaljima niti će skretati dječju pažnju na nebitno. Potrebna je manja kićenost i veća jednostavnost. Čitanje slikovnice pomaže djeci da bolje razumiju sebe, da saznaju ono što ih zanima o svijetu, približava im moguće situacije u obitelji, zajednici, školi i sl. Kroz igru sa slikovnicom dijete uči, razvija maštu i novi pogled na svijet te razvija potrebu i ljubav prema knjigama. Dijete slikovnicom uči o moralnim vrijednostima kroz zanimljivu priču i ilustracije. Česte teme u slikovnicama jesu problemi koji se pojavljuju u svakodnevnim životnim situacijama te se dijete u njima može prepoznati i nesvjesno si pomoći pri prevladavanju raznih poteškoća. Slikovnice imaju terapijski potencijal jer imaju skrivene poruke i time lakše dolaze do unutarnjih sadržaja djeteta. Možemo ih smatrati lijekom za dječje srce i dušu. Upravo su takve teme pogodne za provedbu problemsko-stvaralačkog sustava. Mnogi autori navode da je kompetencija rješavanja problema potrebna za snalaženje i uspješnost u svakodnevnim životnim situacijama. Problemska nastava utječe na poboljšanje jezičnih vještina u učenju i poučavanju jezika, pospješuje učenikovu kompetenciju u korištenju jezika te potiče učenikovu motivaciju, samostalnost i usredotočenost. Ona doprinosi uspješnosti odgojno-obrazovnog procesa tako da razvija znatiželju, interes, tehnike samostalnog usvajanja novih znanja te produktivno mišljenje.

Rad se sastoji od četiri poglavlja. U prvom poglavlju *Slikovnica kao prva djetetova knjiga* objašnjava se pojam slikovnice, navode se vrste slikovnice, objašnjava se pojam problemske slikovnice, navode se funkcije slikovnice, prikazuje se povijest slikovnice u svijetu i Hrvatskoj te se objašnjava postupak čitanja slikovnice i važnost njezina čitanja. U drugom poglavlju *Slikovnica u odgojno-obrazovnom procesu* objašnjava se uloga slikovnice u odgojno-obrazovnom procesu, njeno mjesto u Kurikulumu za nastavni predmet Hrvatski jezik te mogućnost njezine primjene u svim domenama nastavnog predmeta Hrvatski jezik. U trećem poglavlju *Metodički sustavi u metodici Hrvatskog jezika* objašnjava se što je problemsko-stvaralački sustav, ustroj nastavnog sata u problemsko-stvaralačkom sustavu te se navode metode, oblici i sredstva koja se primjenjuju u problemsko-stvaralačkom sustavu.

Četvrto poglavlje *Metodički pristup slikovnici u problemsko-stvaralačkom sustavu* sastoji se od četiriju priprava za nastavni sat Hrvatskog jezika napisanih u problemsko-stvaralačkom sustavu. Napisane su na temelju četiriju slikovnica kojima se prikazuje mogućnost primjene slikovnice u 1., 2., 3. i 4. razredu osnovne škole.

2. SLIKOVNICA KAO PRVA DJETETOVA KNJIGA

Slikovnica je zbir malenih slika koje zovemo minijature, odnosno ilustracije koje daju karakter slikovnici i određuju je te ju zbog toga vrednujemo kroz sliku, njezinu temeljnu odliku (Hlevnjak, 2000). Najopćenitije tumačenje slikovnice predložilo je Američko udruženje knjižničara, a to je da se ona razlikuje od ostalih knjiga s ilustracijama koje osiguravaju vizualno iskustvo za djecu te da slikovnica ima sadržajno jedinstvo tjeka priče, teme ili pojmovnog okvira, razvijenog kroz slijed slika koje sačinjavaju knjigu (ALA, 2008, prema Batarelo Kokić, 2015). Autorice Martinović i Stričević (2011) navode da je slikovnica prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djeci zbog njezinog različitog oblika i materijala od kojih može biti napravljena, ali i zbog njezinih funkcija. To znači da je slikovnica prvi susret djeteta s književnošću i pisanom riječju te je zbog toga važno voditi brigu o njezinoj kvaliteti. Matulka naglašava da je slikovnica format oblikovan za djecu, ali mogu je koristiti i stariji korisnici (Matulka, 2008, prema Batarelo Kokić, 2015). U Nodelmanovoj definiciji (Nodelman, 1989, prema Batarelo Kokić, 2015) slikovnica je ponajprije namijenjena maloj djeci i prenosi informaciju ili priča priču kroz niz slika koje su kombinirane s tekстом ili uopće nemaju teksta. U knjizi *Povijest hrvatske dječje književnosti* Crnković i Težak (2002) navode da je slikovnica dječja knjiga *par excellence* i da je to ujedno i prva knjiga koju dijete vidi. Nadalje, autori smatraju da slikovnica nije književna vrsta, nego kombinacija književnog i likovnog izraza. Slikovnica govori riječima i slikom te traži suradnju dvaju umjetnika, tj. slikara i pisca. Hameršak i Zima (2015) izdvajaju ljepotu međudjelovanja likovne i verbalne dimenzije kao središnji trenutak slikovnoga oblika koje su osnovna razlika između slikovnice i ilustrirane knjige. Slike u ilustriranoj knjizi integrirani su dio teksta te ga mogu obogatiti, ali nisu bitne za njegovo razumijevanje, dok je u slikovnici puni smisao shvatljiv tek uz pomoć ilustracija. Zalar, Prugovečki i Zalar (2009) naglašavaju da je slikovnica prva knjiga u životu djeteta koja označava prijelaz iz situacijskog konteksta, u kojemu se dijete nalazi tijekom cijelog dana, u simboličko carstvo slova i slika koje izražavaju njihov tajanstveni odnos. Jako je važno kakvu prvu knjigu dajemo djetetu u ruke jer se ne govori uzalud o djetetovim prvim koracima, prvim riječima, prvom putovanju, prvom filmu, prvom pogledu i prvoj ljubavi. Stoga sve što je prvo izraziti se i jače usijeca u dušu, dulje se pamti te jače utječe na formiranje karaktera (Diklić, Težak, i Zalar, 1996). Bader definira slikovnicu: „Slikovnica je i tekst, ilustracija i cjelokupni dizajn, ona je proizvodni i komercijalni predmet, socijalni, kulturalni i povijesni dokument i, naposljetku, djetetovo iskustvo. Kao umjetnički oblik ona podrazumijeva međuovisnost slika i riječi, na

istovremenoj pozornici dvostranice, kao i dramu okretanja stranica“ (prema Hameršak, Zima, 2015, str. 164). Verdonik (2016) naglašava da je slikovnica prvo likovno-literarno djelo koje dijete susreće i doživljava svim osjetilima. Štefančić navodi da je slikovnica „knjiga slika ili naziv koji se obično koristi za imenovanje knjige sa slikama namijenjene djeci“ (Štefančić, 2000, str. 83). Također naglašava da slikovnica ima sljedeću svrhu: upoznavanje boja i likova, buđenje dječje mašte, zapažanje elemenata na cjelinama, razvijanje smisla za lijepo, pripovijedanje pripovijesti kao čin prenošenja i doživljavanja sadržaja, slovanje slova radi prepoznavanja i učenja, čitanje i stjecanje značenja pisane ili tiskane riječi, razvijanje psihomotoričkih sposobnosti, zadovoljavanje kreativnih potreba i odrastanje. Prije nego što dijete bude spremno samostalno čitati i pisati, ono mora biti u doticaju s pismenošću. Prve riječi dijete može susresti na kutiji od igračke, odjeći, natpisu na svjetlećoj reklami ili drugdje, slikovnica je, ako ne prvi, onda zasigurno najbogatiji izvor pisane riječi kojem dijete ima pristup u ranom djetinjstvu (Martinović i Stričević, 2011). Ključni čimbenici u ranom razvoju pismenosti jesu: model odrasloga, poticaji odrasloga te dostupnost i količina izloženosti odgovarajućim materijalima za čitanje (Stričević, 2006, prema Martinović, Stričević, 2011). Materijal za čitanje polazište je za sva tri čimbenika, a upravo je slikovnica najčešći posredovani materijal u aktivnostima čitanja s kojima dijete dolazi u kontakt posredstvom roditelja i drugih osoba koje o njemu brinu. Ona nije samo knjiga, nego i roba na koju utječu zakoni tržišta. „Ako nije razvijen ukus kupca – u ovom slučaju roditelja – ako on traži jarke, kričave boje, dezenom i krojem lijepo obučene životinje, limunadno slatkaste, „srce drapateljne“ pričice – šund i kič caruju“ (Diklić i suradnici, 1996, str. 343). Važna je kvaliteta slikovnice koja traži dobru sliku pročišćenog i pojednostavljenog simbola i ikone, sliku koja neće opterećivati nepotrebnim detaljima, niti će skretati dječju pažnju na nebitno, niti će zatvarati prostor slobodnim asocijacijama (Hlevnjak, 2000). Prijeko potrebna je manja kićenost i veća jednostavnost. Diklić i suradnici (1996) navode da slika ne smije biti imitacija, nego mora biti umjetnička transpozicija bića, predmeta i pojava iz života te da su bolje i obične fotografije životinja, ljudi i vozila nego crteži i slike koje oponašanjem daju samo lažni privid nečeg kreativnog, a zapravo su loša zanatska konfekcija. „Dobra ilustracija jest ona koja svojom umjetničkom formom prikazuje produhovljenim likovnim pristupom svijet objektivne stvarnosti ili svijet imaginarnosti nadahnut emotivnim sadržajem koji uzbuđuje dijete i kojega dijete može prema uzrastu prihvatiti, odnosno doživjeti“ (Gliha Selan prema Hameršak, Zima, 2015, str. 183). Također tekst mora biti sadržajan, zaokružene kompozicije, očitovan preciznim stilom te čistim i jedrim jezikom. Zalar i sur. (2009) uspoređuju slikovnicu s malom pokretnom izložbom koja je dostupna i namijenjena djeci koja još ne

odlaze u muzeje i kazališta, međutim slikovnica im daje mogućnost da vide očima umjetnika. Slikovnica je dvodimenzionalna knjiga koja se sastoji od slike i teksta. Ove su dvije komponente ravnopravne. Nije jedna komponenta podvrgnuta drugoj, niti je u njezinoj službi. Obje komponente, i slika i tekst iskorištavaju svoje upečatljive moći na najbolji mogući način (Diklić i suradnici, 1996). Hameršak i Zima (2015) osim dvodimenzionalnosti slikovnice spominju i trodimenzionalnost pri čemu se likovnosti i verbalnosti pridružuje taktilnost pa slikovnica postaje knjiga kao predmet. „Slikovnice ističu svoju trodimenzionalnost kada postaju „žive knjige“, tj. knjige igračke koje se sastavljaju u trodimenzionalni prizor, uključuju pomične dijelove ili ulaze u stvarni prostor kad se stranice otvore (npr. pop up books – iskakalice“ (Narančić Kovač, 2015, str. 56).

2.1. VRSTE SLIKOVNICE

Svaki autor ima svoj zasebni kriterij podjele slikovnice te zbog toga postoje različiti kriteriji podjela slikovnice. Široku podjelu slikovnice donose Majhut i Zalar (2008) koji dijele slikovnice s obzirom na oblik, strukturu izlaganja, sadržaj, likovnu tehniku i sudjelovanje recipijenta.

Slikovnice po obliku jesu leporello, pop-up, nepoderive, slikovnica igračka te multimedijaska slikovnica koja uključuje sliku, tekst i zvuk. Elektronička slikovnica sve je češće korištena u svijetu. Elektroničke slikovnice tek su se počele pojavljivati u Hrvatskoj. *Slonić Oscar Andree Petrlik Huseinović* prva je slikovnica za iPad i iPhone. Leporello slikovnica jest slikovnica koja se otvara i zatvara poput harmonike te svaka ilustracija na svakoj stranici djeluje kao cjelina. Pop-up slikovnica jest slikovnica s dvodimenzionalnim ilustracijama koje iskaču u trodimenzionalne ilustracije. Nepoderiva slikovnica jest slikovnica izrađena od platnenog ili plastičnog materijala. Slikovnica igračka je slikovnica s interaktivnim sadržajima.

Slika 1. Pop-up slikovnica¹

Slika 2. Leporello slikovnica²

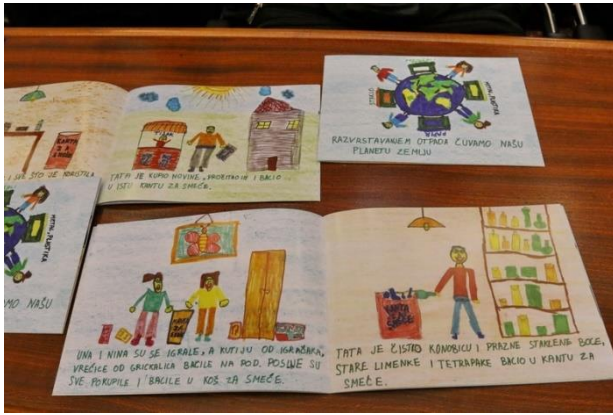
Po strukturi izlaganja slikovnice mogu biti tematske i narativne. Tematske slikovnice prikazuju svakodnevni život djeteta koristeći kao teme obitelj, životinje, prirodu i slično. One se najčešće dijele na poučne ili informativne slikovnice te na umjetničke slikovnice. U narativnim slikovnicama pripovjedač je ujedno i narator priče, a to su slikovnice s više kratkih priča ili samo s jednom pričom koja se proteže kroz cijeli tekst. Narativne slikovnice najčešće su prerade bajki.

Prema sadržaju mogu biti vrlo raznolike te je nemoguće navesti sve skupine tema koje se pojavljuju u slikovnicama. Jedne od najčešćih tema jesu svakodnevni život, priroda, razne igre, abecedni sadržaj slikovnica i slično.

S obzirom na vrstu tehnike koja je upotrijebljena pri oblikovanju likovne dimenzije mogu biti lutkarske, fotografske, slikovnice stvarnih dječjih crteža i crteža umjetnika, strip-slikovnice te interaktivne slikovnice.

¹ Pop-up slikovnica – mrežna stranica: <https://hrsale.2021cheapstore.ru/category?name=pop%20up%20slikovnica> (24.6.2022.)

² Leporello slikovnica – mrežna stranica: <https://maisonboomboom.com/en/books-magazines/1756-animaux-leporello.html> (24.6.2022.)

Slika 3. Slikovnica dječjih radova³

Slika 4. Lutkarska slikovnica⁴

Slika 5. Interaktivna slikovnica⁵

U odnosu na sudjelovanje recipijenta postoje slikovnice kojima se dijete samostalno služi i one za koje je nužno posredovanje roditelja.

2.2. PROBLEMSKA SLIKOVNICA

U Zapadnoj Europi potkraj 20. stoljeća pojavio se novi žanr takozvane *problemske slikovnice*. Čičko (2000) navodi da su to slikovnice iz svakodnevnog života koje se bave problemom međuljudskih odnosa u obitelji i društvu s djetetom u središtu zanimanja. Neki teoretičari smatraju da je problemska slikovnica ona koja iznosi situaciju u kojoj se možeš naći te poslužiti autorovim rješenjem ili pronaći svoje, a drugi smatraju da je to slikovnica u kojoj je iznesen problem, ali nije ponuđeno rješenje (Zalar i suradnici, 2009). Problemske slikovnice pomažu prvenstveno djeci, ali i roditeljima u prepoznavanju i olakšavanju

³ Slikovnica dječjih radova – mrežna stranica: https://www.mojarijeka.hr/predstavljena-slikovnica-razvrstavanjem-otpada-cuvamo-nasu-planetu-zemlju/#&gid=psgal_71867_1&pid=3 (24.6.2022.)

⁴ Lutkarska slikovnica – mrežna stranica: <https://akademija-art.hr/2020/01/04/lutkarska-predstava-u-slikovnici/> (24.6.2022.)

⁵ Interaktivna slikovnica – mrežna stranica: <https://babyroom.hr/proizvod/interaktivna-slikovnica-zeko-ide-na-spavanje/> (24.6.2022.)

problemskih situacija u svakodnevnim životnim situacijama. Odmiču se od uljepšanih priča o poslušnoj i pametnoj djeci koja žive skladno i sretno sa svojim ukućanima jer svakodnevica uglavnom nije takva. Problemska se slikovnica nastoji približiti svakodnevnom, stvarnom životu, ne priznavajući postojanje tabu-tema. „Nijedna životna situacija nije toliko neugodna ili neobična da se o njoj ne bi moglo progovoriti i riječju i slikom“ (Čičko, 2000, str. 18). Upravo zbog toga problemska slikovnica prenosi poruku o određenoj životnoj situaciji s kojom se dijete suočava i omogućava mu spoznaju da i netko drugi prolazi kroz takve situacije i ima slična iskustva. Rastava roditelja, nasilje, bolesti u vlastitoj obitelji ili smrt u obitelji jesu najbolnija životna iskustva, ali da bi se malom djetetu ispričale takve priče, potrebno ih je pronaći kao umjetnički oblikovan sadržaj, sadržaj koji ima sretan završetak i koji daje nadu za izlazak iz takve situacije. Na sajmu dječje knjige u Bologni 2002. godine izdavačka kuća „*Calligram*“ predstavila je zbirku slikovnica, odnosno stripova pod nazivom „*Takav je život*“ ili „*Život teče dalje*“ (Čičko, 2002). Upravo je ta zbirka slikovnica bila namijenjena djeci od 6 do 11 godina. Rastanak, smrt, nasilje, bolest, ljubomora, strah, krađa, neprijateljstvo, neuspjeh u školi itd. samo su neki od problema koji se pojavljuju u zbirci. U zbirci je izašlo 54 naslova, a neki su od njih: *Zoini roditelji se rastaju*, *Lili se svađa sa svojim bratom*, *Max ne voli ići u školu*, *Max laže*, *Jeremyja zlostavljaju*, *Djed je umro* itd. Po završetku svake priče slijedio je razgovor s čitateljem; autori su se direktno obraćali djetetu nizom pitanja i sličica vezanih uz sadržaj knjige, ali i uz slične životne situacije u kakvima su se djeca i sama zatekla ili bi se mogla zateći. Ta pitanja navode na razmišljanje i traženje izlaza (Čičko, 2002). Skočić Mihić i Klarić (2014) spominju biblioterapiju kao postupak koji koriste profesionalci koji rade s djecom i s odraslima. To je postupak koji pomaže u svakodnevnim životnim situacijama koje se događaju u socijalno-emocionalnom odgojno-obrazovnom okruženje (Maich i Kean, 2004, prema Skočić Mihić i Klarić, 2014). Većina priča ima terapijski ili ozdravljajući potencijal jer ako je neka priča smiješna, smijeh može djelovati ozdravljajuće, ali isto tako i ako neka priča tjera na plač, tada i suze mogu iscjeljivati. „Terapeutske priče imaju skrivene i nedirektivne poruke i time lakše i direktnije dolaze do unutarnjih sadržaja djeteta“ (Skočić Mihić i Klarić, 2014). Također ih možemo smatrati lijekom za dječje srce i dušu.

Slika 6. Saint Mars i Bloch: *Zoini roditelji se rastaju*⁶

Slika 7. Saint Mars i Bloch: *Djed je umro*⁷

2.3. FUNKCIJE SLIKOVNICE

Slikovnica ima nekoliko funkcija koje se slažu i odgovaraju potrebama djeteta u odgoju u predškolskoj dobi, kao i u dobi čitatelja početnika. Slikovnica može imati sljedeće funkcije: informacijsko-odgojnu, spoznajnu, iskustvenu, estetsku i zabavnu funkciju (Čačko, 2000).

Informacijsko-odgojna funkcija slikovnice omogućuje da dijete razvija mišljenje, odnosno sposobnosti analize, sinteze, usporedbe, uopćavanja. Također, pomaže djetetu razumjeti uzročno-posljedične veze među stvarima i pojavama te doći do potrebnih informacija, kao i osvijestiti i riješiti probleme kojih nije bilo svjesno, a ujedno osigurava djetetu pristup sadržajima vezanim uz njegove osjećaje, osobine ličnosti, zdravlje i ponašanje te uz odnose u društvu i obitelji.

⁶ Zoini roditelji se rastaju – mrežna stranica: <https://www.goodreads.com/book/show/2777444-les-parents-de-zo-divorcent> (14.7.2022.)

⁷ Djed je umro – mrežna stranica: <https://www.librairiedialogues.fr/livre/829474-grand-pere-est-mort-dominique-de-saint-mars-serge-bloch-calligram> (14.7.2022.)

Zadaća spoznajne funkcije slikovnice jest da djetetu omogući provjeru vlastitih spoznaja i znanja o stvarima, odnosima i pojavama te tako dobiva povratnu informaciju o njihovoj ispravnosti.

Svrha iskustvene funkcije slikovnice jest pružiti djetetu posredno iskustvo. Mnogo toga što dijete ne može doživjeti neposrednim iskustvom, može spoznati i iskusiti kroz slikovnicu. Na primjer dijete iz grada može spoznati život na selu; pečenje kruha, leženje pilića, domaće životinje i slično.

Estetska funkcija slikovnice ima zadaću u djetetu razviti osjećaj ljepote, izazvati u njemu emocije te ono najvažnije, ne ostaviti ga hladna i nehajna prema svijetu. Slikovnica znatno utječe na izgrađivanje ukusa i oblikovanje stavova, ali i razvija ljubav prema čitanju iz užitka ili zabave (Čačko, 2000).

Zabavna funkcija nije ništa manje značajna za djecu. Dijete se sa slikovnicom mora igrati i zabavljati. Trenuci uz knjigu ne smiju biti dresura jer bi dijete moglo doživjeti slikovnicu dosadnom i odbojnom. „Dijete kroz igru upija znanje, koje je za nj na prvi pogled skriveno“ (Čačko, 2000, str. 16). Zabavna funkcija glavni je preduvjet za ostvarivanje ostalih funkcija jer da bi ostale funkcije bile ispunjene, slikovnica mora djetetu pružiti zabavu.

Martinović i Stričević (2011) smatraju da se ovim pet funkcijama može dodati i govorno-jezična funkcija koja je također važna jer potiče i podupire razvoj fonemske i fonološke osviještenosti, usvajanje i bogaćenje rječnika, upoznavanje karakteristika teksta i načina njegova funkcioniranja te ostalih predčitačkih vještina. „Navedene se funkcije međusobno prepliću, rijetko se jedna ostvaruje neovisno o drugoj, a posebice je to izraženo kod govorno-jezične funkcije. Ona se ostvaruje s ostalim funkcijama, a često i kao njihova posljedica“ (Martinović i Stričević 2011, str. 53).

2.4. ČITANJE SLIKOVNICE

„U suvremenom svijetu čitanje je vještina koja je nužna za opstanak. Usvajanje vještine čitanja najvažniji je zadatak djeteta u početnom školovanju i svladavanje tog zadatka otvara mu put za gotovo sve kasnije učenje. Smisao čitanja jest razumijevanje poruke koju je pisac ostavio u pisanom obliku koji su pisac i čitatelj poruke prihvatili kao zajednički.“ (Čudina-Obradović, 1995, str. 15).

Termin *čitatelj slikovnice* odnosi se na cjelovitog primatelja, odnosno primatelja vizualnih i verbalnih informacija. Nodelman smatra da čovjek u susretu sa slikovnicom vizualne informacije pretvara u verbalne, čak i kada riječi ne izgovori naglas, te da riječi i slike

zapravo čita (Nodelman, 1988, prema Narančić Kovač, 2015). Također Lewis smatra da u susretu sa slikovnicom pratimo i čitamo i slike i riječi te ističe da su „u slikovnici kao cjelini riječi i slike složene sekvencijalno, da zajednički čine tekst koji je često, iako ne uvijek, pripovijedan, i koji je načinjen s namjerom da bude čitan“ (Lewis, 2001, prema Narančić Kovač, 2015, str. 63). Ukratko, to znači da su slike dvodimenzionalni sustavi znakova usporedljivi s pisanim tekstovima te kao takve uključuju simboličke i indeksne sastavnice koje treba čitati. Narančić Kovač izdvaja tri aspekta čitanja slikovnice, a to su: *1. prebacivanje čitateljske sposobnosti tijekom čitanja između verbalnog, primarno linearnoga, i slikovnoga, primarno prostornog sloja, 2. interaktivnost i 3. ponovno čitanje.*

1. Prebacivanje čitateljske sposobnosti tijekom čitanja između verbalnog, primarno linearnoga, slikovnoga, primarno prostornog sloja

U ovom aspektu čitanje slikovnice isprekidano je prenošenjem čitateljeve pozornosti s jednoga na drugi diskurs. „Pri čitanju slikovnice pozornost se neprestano kreće između slika i riječi, svaki sloj odvraća čitatelja od onoga drugoga i tako prekida pričanje priče“ (Nodelman 1988, prema Narančić Kovač, 2015, str. 63). Mjesta neodređenosti, odnosno praznine koje ostaju između riječi i slika, potiču primatelja da uloži trud kako bi uspostavio smisleni odnos među njima, a ponekad je praznina tolika da odnos ostaje potpuno neodređen.

2. Interaktivnost

Interaktivnost je u čitatelja slikovnice naglašena u većoj mjeri zbog njezine složene i višeznačne pripovjedne strukture koja od čitatelja zahtijeva posvećivanje podjednake pozornosti čitanju slike i verbalnog teksta. Slikovnica poziva čitatelje na uključivanje u razigrane igre u kojima čitatelj razmatra više mogućih stajališta umjesto prihvaćanja jedinstvene perspektive (Allan prema Narančić Kovač, 2015). Interaktivnost se odnosi na proces čitanja pri kojem čitatelj bira redoslijed čitanja pojedinih sastavnica slike i teksta na stranicama u slikovnici.

3. Ponovno čitanje

Ponovno čitanje mijenja iskustvo već pročitane slikovnice pri čemu dolazi do inverzije uobičajenih načina čitanja slika i riječi. Svako ponovno čitanje omogućuje nove načine na koje se promatraju slike i riječi, uklapa i uzima u obzir prethodna čitanja, a djeca stječu iskustva stvarajući nova značenja i konstruirajući nove svjetove. Ponavljanje čitanja

uspoređuje se s igrom koja je uvijek jednaka, a opet svaki put drugačija, što potvrđuje smisao ponovnog čitanja slikovnice (Narančić Kovač, 2015). Halačev (2000) smatra da je slikovnica utilitarno sredstvo pomoću kojeg se dijete priprema za školu. Puno djece uspješno svlada vještinu čitanja zahvaljujući tome što su tijekom djetinjstva bila izložena slikovnicama. Autorica također naglašava da je ovladanost vještinom čitanja tek početak promoviranja djeteta čitača u čitatelja.

2.5. POVIJEST SLIKOVNICE U SVIJETU

Slikovnica se kao specifična vrsta dječje knjige, koja je namijenjena djeci u dobi do osam godina s dominantnom slikovnom komponentom, razvila u 19. stoljeću. Međutim sam pojam *slikovnica* (njem. *Bilderbuch*) javio se znatno ranije te je označavao svaku knjigu opremljenu slikama. Prva knjiga u kojoj je slika imala dominantnu ulogu u prenošenju sadržaja bila je *Biblija pauperum* (biblija siromašnih) koja je nastala radi prenošenja sadržaja Svetog pisma neukim vjernicima i slabije obrazovnim klericima u kasnom srednjem vijeku (Majhut, Batinić, 2017). Ilustracije su se javljale i u dječjim biblijama i katekizmima kako bi potaknule vizualni doživljaj u mladim čitateljima koji je utjecao na bolje zapamćivanje biblijskih povjesnica i katekizama jer su se njihovi sadržaji većinom učili napamet. Pretečama slikovnice smatraju se i ilustrirane početnice te ilustrirana izdanja basni. Začetnik slikovnice jest češki teolog i pedagog J. A. Komensky koji je 1658. godine u Nürnbergu objavio prvu edukativnu slikovnicu u povijesti pod naslovom *Orbis sensualium pictus* (*Osjetilni svijet u slikama*). Ovo je djelo napisao jer je shvatio da su djeca drugačija bića nego odrasli te da im se treba obratiti na drugačiji način nego odraslina, obratiti se slikom prije nego pisanom riječju. To je bio prvi ilustrirani udžbenik namijenjen poučavanju u školi i kod kuće. Obrađeno je sto pedeset tema/poglavlja iz područja prirodnih znanosti, politike, religije, geografije, obrta, prava, trgovine i svakodnevnog života. Prva poglavlja posvećena su Bogu, zatim je predstavljen svijet prirode, a tek nakon toga čovjek i ljudsko društvo te na kraju Sudnji dan (Majhut i Batinić, 2017). Svako se poglavlje sastoji od drvoreza i kratkog teksta koji ga objašnjava. To je bila prva edukativna slikovnica koja je poslužila kao uzor mnogim kasnijim bogato ilustriranim knjigama o prirodi, umjetnosti i čudoređu koje su služile za odgoj i obrazovanje djece i mladeži (Čičko, 2000). Ipak, pravim ocem slikovnice Europljani smatraju weimarskog nakladnika J. Bertucha koji je 1792. godine objavio divot-izdanje *Slikovnice za djecu* u 12 tomova, sa 6 000 bakroreza. Bertuch je smatrao da je „dječja slikovnica obavezan dio inventara dječje sobe... poput krevetića, lutke ili drvenog konjića, te

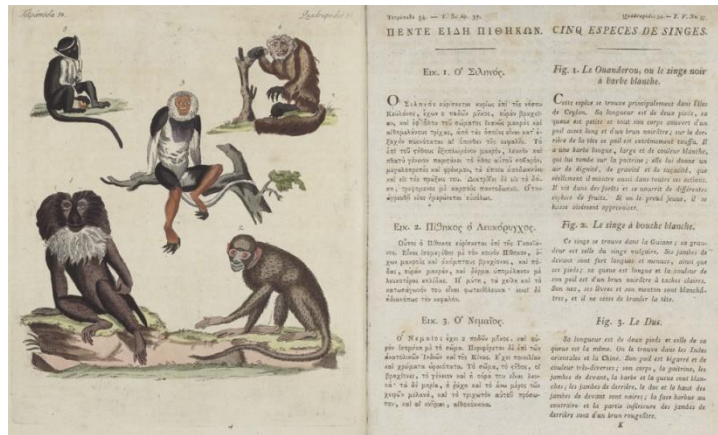
da najranije poučavanje djeteta treba započeti preko slika“ (Čičko, 2000, str. 17). Upravo je zbog toga *Slikovnicu za djecu* prodavao u kompletu, ali i pojedinačno kako bi bile dostupne i pristupačne svima. Majhut i Batinić (2017) navode da je Bertuch smatrao je da bi dobra slikovnica za djecu trebala imati točno nacrtane i kvalitetne bakroreze jer se dječje oko otpočeka treba navikavati na realne prikaze stvari, lijepe oblike i dobar ukus. Također na jednoj tabli ne bi smjelo biti mnogo različitih predmeta koji bi u tom slučaju zbunili dječju maštu i omeli pozornost kada učitelj upućuje na pojedini predmet. Tekst ne smije biti dugačak i prezahtjevan jer je cilj da se djeca zabave. Bitna razlika između Komenskog i Bertucha jest ta što je Bertuch preporučio prikazivanje stranih i rijetkih predmeta koje djeca ne mogu vidjeti svaki dan i koji će pobuditi njihovu radoznalost (Majhut i Batinić, 2017). Na početku 19. stoljeća britanski nakladnik John Harris prvi je počeo sustavno izdavati knjige s mnoštvom slika za vrlo malu djecu. Objavljivanjem slikovnica *Majka Hubbard* i *Bal leptira* pokrenuo je val izdavanja slikovnica za djecu u kojima je boja imala za djecu važnu ulogu. Boja je imala važnu ulogu iz dva razloga. Ona je bila važna za djecu i roditelje koji su čitali slikovnice, ali i za djecu nadničare koja su ih bojala (Miljan, 2013). Od 1800. do 1830. nakladnik Dean i Co objavljivao je ABC te bajke u živim bojama. Također je uveo *toy books* koje su predstavljale posebnu vrstu slikovnica velikog kvadratnog formata te *bord books* koje su bile nepoderive slikovnice, otisnute na kartonu ili linoleumu (Majhut i Batinić, 2017). Odmak od bidermajerskih sentimentalnih slikovnica i prikaza sretna i pobožna života pokazuju dva autora – Heinrich Hoffmann i Wilhelm Busch. „Služeći se humorom, groteskom, ironijom i satirou, oni prenose norme građanskog društva i stvaraju jedinstvena djela, iako se višestruko koriste tradicionalnim elementima dječje književnosti 18. i 19. stoljeća koje je afirmirala ćudoredna pripovijetka“ (Wild prema Majhut i Batinić, 2017, str. 58). Hoffmann je, nezadovoljan ponudom dječjih knjiga za Božić 1844. godine, odlučio sam napraviti slikovnicu za svojeg trogodišnjeg sina čiji je naslov *Vesele zgode i šaljive slike*. Od trećeg izdanja 1847. slikovnica izlazi pod naslovom *Der Struwwelpeter (Janko Raščupanko)*. Hoffmann je dječja problematična ili nepoželjna ponašanja karikirao i preuveličavao kao i kazne koje ih sustižu te je tako prikazao drugačiju predodžbu o djetetu (Majhut i Batinić, 2017). Slikovnica je smatrana kontroverznom jer je uzimajući za polazište „crnu pedagogiju“, odnosno primjere negativnog dječjeg ponašanja kroz pretjerivanja izazivala komične efekte. Usprkos tome, Hoffmannov je model pretjeranih kazni za sitne dječje prekršaje i neposlušnost postigao neočekivani uspjeh jer je tim pričama prekinut romantični kliše o djetetu. Busch je također išao Hoffmannovim stopama te je 1865. objavio slikovnu priču *Max i Moritz* u kojoj je prikazao nestašluke dvojice dječaka. Način na koji je te nestašluke prikazao uznemirio je

mnoge pedagoge. Jedan od njih napisao je da su Buschove karikature u *Maxu i Moritzu* „iznimno opasan otrov koji, kako se posvuda čuje, današnju mladež čini bezobraznom, neposlušnom i frivolnom“ (Wild prema Majhut i Batinić, 2017, str. 60). Slikovnica se tijekom druge polovine 19. stoljeća etablirala kao medij za prenošenje vrijednosti građanskog odgoja djeci predškolske dobi. Busch se smatra začetnikom moderne karikature te njegovo djelo pretečom stripa. Njemački ilustrator Lothar Meggendorfer 1879. izrađuje prve „žive“ trodimenzionalne, odnosno pokretne slikovnice. Rani razvoj slikovnice sličan je i u Velikoj Britaniji kada se 1846. g. pojavljuje slikovnica *Book of Nonsense (Knjiga besmislica)* Edwarda Leara koja sadrži crteže s veoma značajnom ulogom te velike slikovnice formata 26 x 24 cm, odnosno knjige-igračke koje se pojavljuju 1950-ih godina po vrlo niskim cijenama. Ilustracije svijetlih, pastelnih boja, primjerenije dječjem senzibilitetu, pomalo bajkovite i melankolične, prepoznatljivih valovitih linija i vegetabilnih motiva samo su neka od obilježja likovne komponente slikovnice s početka 20. stoljeća (Majhut i Batinić, 2017). Za europski kontekst razvoja slikovnice bile su zaslužne njemačke i engleske slikovnice pod čijim se utjecajem razvijala i hrvatska slikovnica. Današnje moderne slikovnice nastoje se približiti svakodnevnom, stvarnom život, ne priznavajući pritom postajanje tabu-tema. Takve slikovnice pomažu djeci i roditeljima u prepoznavanju i olakšavanju problemskih situacija u vlastitom životu. „Nijedna životna situacija nije toliko neugodna ili neobična da se o njoj ne bi moglo progovoriti i riječju i slikom“ (Čičko, 2000, str. 189).

Slika 8. *Biblia pauperum*⁸

⁸ *Biblia pauperum* – mrežna stranica: <https://www.myartprints.co.uk/a/artist-presented-christie/biblia-pauperum-1.html> (11.7.2022.)

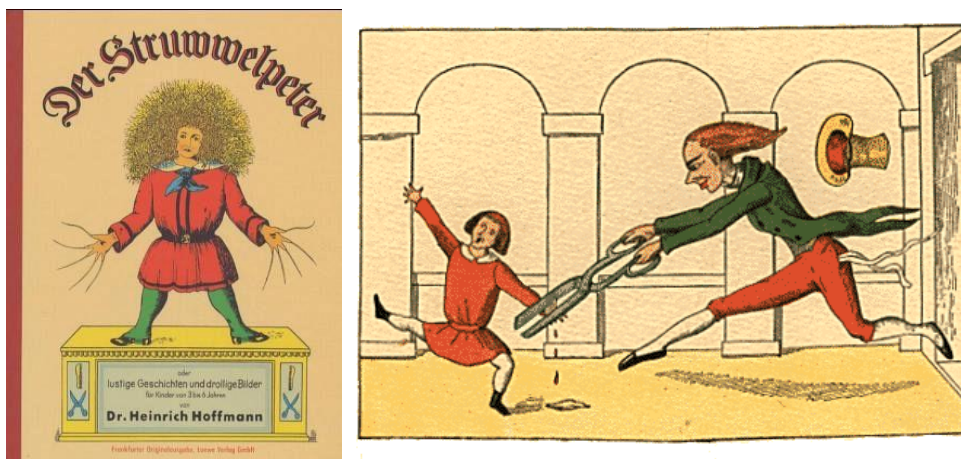
Slika 9. J. Bertuch: *Slikovnice za djecu*⁹

Slika 10. J.A. Komensky: *Orbis sensualium pictus*¹⁰

⁹ Slikovnice za djecu – mrežna stranica: <https://blog.klassik-stiftung.de/weimars-bekanntestes-bilderbuch-auf-griechisch/> (11.7.2022.)

¹⁰ Orbis sensualium pictus – mrežna stranica: <https://blogs.princeton.edu/cotsen/tag/orbis-sensualium-pictus/> (11.7.2022.)

Slika 11. H. Hoffmann: *Janko Raščupanko*¹¹

Slika 12. W. Busch: *Max i Moritz*¹²

2.6. POVIJEST SLIKOVNICE U HRVATSKOJ

„Sam početak pojavljivanja slikovnica u Hrvatskoj posve je skriven jer se ne zna u kojoj su mjeri hrvatski književnici imali u ponudi strane slikovnice koje su kupovali hrvatski kupci, niti je li tome prethodila praksa Hrvata koji su iz inozemstva donosili slikovnice svojoj djeci, pa su hrvatski knjižari, vidjevši da postoji tržište, odlučili ponuditi inozemne slikovnice i u vlastitim knjižarama“ (Majhut, Batinić, 2017, str. 159).

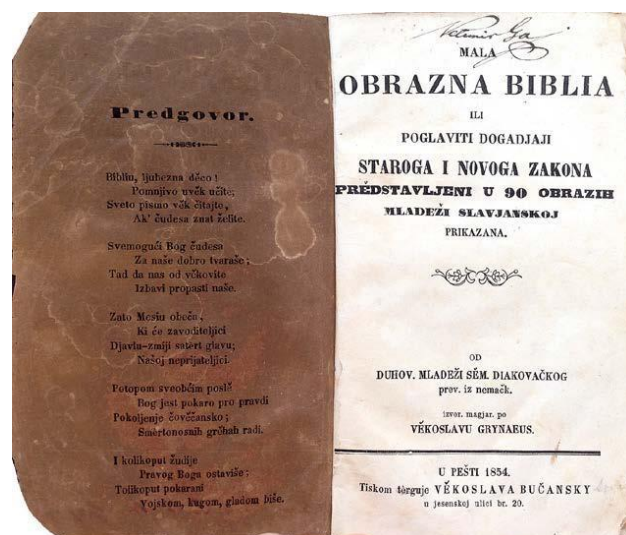
Autori Majhut i Batinić povijest slikovnice u Hrvatskoj podijelili su u tri razdoblja: prvo razdoblje 1854. – 1880., drugo razdoblje 1880. – 1918. i treće razdoblje 1918. – 1945.

¹¹ Janko Raščupanko – mrežna stranica: https://www.buecher.de/shop/pappbilderbuecher/der-struwwelpeter/hoffmann-heinrich/products_products/detail/prod_id/00703865/ (11.7.2022.)

¹² Max i Moritz – mrežna stranica: <https://deutsch-mit-frau-dalo.blogspot.com/2011/04/max-moritz-von-wilhelm-busch.html> (11.7.2022.)

2.6.1. PRVO RAZDOBLJE (1854. – 1880.)

Prvu slikovnicu na hrvatskom jeziku nije napisao Hrvat, nije objavljena u Hrvatskoj niti ju je objavio hrvatski nakladnik. Objavio ju je u mađarski nakladnik Alajos Bučanski u Pešti 1854. godine. Njen je naslov *Mala obrazna Biblija ili Poglavitni događaji Staroga i Novoga zakona predstavljani u 90 obrazih mladeži slavjanskoj prikazana*. Alajos Grynaeus napisao ju je na mađarskom jeziku. S njemačkog na hrvatski prevela ju je Duhovna mladež sjemeništa đakovačkog. U njoj je svaki stih popraćen jednim drvorezom koji ne samo da proširuje tekst, već ponekad preuzima i ulogu glavnog pripovjedača (Majhut i Batinić, 2017). Hrvatska slikovnica započinje skromno, crno-bijelim drvorezima i vjerskim temama. 1860. Bogoslav Šulek je u svoj Njemačko-hrvatski rječnik uvrstio pojam Bilderbuch ponudivši prijevod: „slikaruša, knjiga sa slikami”, dok u Filipovićeovom Hrvatsko-njemačkom rječniku iz 1869. godine postoji skovana riječ za Bilderbuch: slikovnica ili slikovnjak (Verdonik, 2016). Kako navode Hameršak i Zima (2015), slikovnica *Mala zvěrnica* koju je 1864. objavio Hartman, smatra se najstarijom sačuvanom hrvatskom slikovnicom.

Slika 13. *Mala obrazna Biblija*¹³

¹³ Mala obrazna Biblija – mrežna stranica: https://hobbydocbox.com/Sci_Fi_and_Fantasy/78720741-God-6-br-vol-6-no-2-glavna-urednica-editor-in-chief-smiljana-narancic-kovac-zagreb.html (11.7.2022.)

Slika 14. Hartman: *Mala zvěrnica*¹⁴

2.6.2. DRUGO RAZDOBLJE (1880. – 1918.)

Na početku ovog razdoblja pojavile su se pripovjedne slikovnice koje više nisu trebale opravdati svoju cijenu, odnosno više nisu trebale prije svega biti korisne. Slikovnice tada prestaju biti isključivo namjenske. Budući da im se snizila cijena, autori su uspjeli objaviti slikovnicu koja ima isključivo zabavnu funkciju. Nenamjenske slikovnice prve su objavile knjižara Mučnjak i Senfleben. 1885. godine prvu nepoderivu slikovnicu *Milodarke dobroj djeci* objavili su Stjepan Kugli i Albert Deutsch. Najveću popularnost Kugli je postigao 1903. godine objavom slikovnice *Mala zorna obuka: sa hrv., njem. i fran. riječima*. U početku se sastavnice slikovnice, likovna umjetnost i književnost, nisu razvijale sinkronizirano. Književna sastavnica već je poprilično razvila svoj izraz namijenjen djeci, a likovna je tek nastojala steći svoj način pristupanja djeci (Majhut i Batinić, 2017). Prve slikovnice u kojima se slažu ove obje komponente nastale su tek sa secesijskim slikama. Ilustracije su se većinom kupovale iz inozemstva, a slikovnice su bile velikog formata. Glavni izvori ilustracija bili su njemački i engleski tiskari. Hrvatski nakladnici svoje su najraskošnije slikovnice priredili upravo s engleskim ilustratorima. Nakladnik Margold uveo je inovacije i nove oblike ilustracija u slikovnice te je tako osmislio format leporelo slikovnica. S ovim nakladnikom hrvatsko je tržište započelo novu vrstu razvoja slikovnica koji je nadilazio granice korektnosti uobičajene u tadašnjoj nakladničkoj praksi (Majhut i Batinić, 2017). Autori Majhut i Batinić (2017) navode da je između 1910. i 1921. nastao zastoj u objavljivanju slikovnica tvrdeći da

¹⁴ Mala zvěrnica – mrežna stranica: <https://digitalnezbirke.kgz.hr/?pr=i&id=19172> (11.7.2022.)

je razlog to što nakladnici obično nisu stavljali godinu objavljivanja nekog naslova. Upravo zbog toga je otežano kronološko snalaženje u povijesti hrvatske slikovnice.

2.6.3. TREĆE RAZDOBLJE (1918. – 1945.)

1918. godine Austro-Ugarsko Carstvo zamijenila je Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, kruna je promijenjena u dinare, a vijest da će se za 1 dinar morati dati 4 krune, zaprepastila je građane Hrvatske. 1925. godine donesen je Zakon o štampi koji nije uzimao u obzir nove tehnologije. Tehnološki napredak, uvođenje brzih strojeva, upravo je ono što je dovelo do novog stava prema funkciji slikovnice. Sve ove okolnosti utjecale su na tiskanje slikovnica. Sve do kraja Prvog svjetskog rata slikovnice su se doživljavale kao prilično zaseban skup knjiga koje su se u izlozima knjižara isticale šarenilom i većim formatom te su se time razlikovale od naslova manjih formata koji su većinom bili crno-bijeli, namijenjeni pravoj čitateljskoj publici (i odrasloj i dječjoj). Tada su slikovnice imale jednostavnu, društvenu zadaću, a to je da su na zabavan način nastojale uvesti djecu u svijet oko njih ili svijet književnosti i umjetnosti (Majhut i Batinić, 2017). Nakon Prvog svjetskog rata slikovnice kao medij nisu izgubile na šarenilu, ali medijski je svijet postao življi i šareniji (kino, radio, časopisi) te se slikovnice više nisu tako isticale kao što je to bio slučaj prije rata.

„Društvena funkcija slikovnice postala je mnogovrsna: od promidžbeno-komercijalne upotrebe, preko inačica za odrasle i nejasnih oblika suživota slikovnice i stripa, slikovnice i igračke do priznatosti i uvažavanja medija čije se tehnike preuzimaju i u društveno oštro nadziranim formama kao što su školski udžbenici“ (Majhut i Batinić, 2017, str. 190).

Daljnji razvoj slikovnice zahtijevao je uvođenje novosti na tržištu slika na kojemu se više nije moglo privući korisnike samo šarenilom pa se pozornost počela privlačiti različitim neuobičajenim načinima, primjerice privlačenje pozornosti malim formatom slikovnice. Tako je od 1942. do 1944. izlazio nakladnički niz Oblasti „Pomoć“ u povodu *Hrvatskog tjedna majke i djeteta*, u kojemu je objavljeno dvadesetak slikovnica poprečnoga formata 6 x 7 cm. Nedugo nakon 1918. godine pojavile su se prve hrvatske slikovnice s hrvatskim tekstom i ilustracijama hrvatskih autora. Hrvatske slikovnice znači da su slikovnice kreativno i tehnološki napravljene u Hrvatskoj (Majhut i Batinić, 2017). Godine 1927. Ivana Brlić-Mažuranić i Vladimir Kirin objavljuju slikovnicu *Dječja čitanka o zdravlju* koja će se koristiti u kampanji za sprječavanje nehygijenskih i zaostalih uvjeta na selu. Javljaju se i slikovnice koje su namijenjene samo jednom korisniku. Riječ je o slikovnicama u kojima dijete ima priliku istrgnuti stranice te ih, po želji, pobjojati. Primjer takve slikovnice jest *Umjetnik mali* u

kojoj djeca dobivaju obojeni papir od kojeg će izrezati oblik (Majhut i Batinić, 2017). Nakon 1918. hrvatska je slikovnica konačno uspjela i kreativno i produkcijski te je kao takva zaživjela u Hrvatskoj. Ponajprije zahvaljujući tehnološkom napretku, uspjela je postići tematsku i funkcionalnu raznolikost, ali i proširiti raspon publike kojoj se obraća. Slikovnica se i dalje razvija, nastaju nove vrste koje se prilagođavaju potrebama novih generacija.

Slika 15. I. Brlić-Mažuranić i V. Kirin: *Dječja čitanka o zdravlju*¹⁵

¹⁵ Dječja čitanka o zdravlju – mrežna stranica: <https://www.hsmuzej.hr/hr/aktualnosti/djecja-citanka-o-zdravlju/> (11.7.2022.)

3. SLIKOVNICA U ODGOJNO-OBRAZOVNOM PROCESU

Kao što je već spomenuto, jedna od funkcija slikovnice između ostalog jest i odgojna kojoj je cilj utjecati na razvoj određenih ćudorednih i moralnih vrijednosti te na ponašanje djeteta. Djeca stvaraju nova znanja, jaćaju prijateljstva, iznose svoja mišljenja i iskustva ćitajući slikovnice s drugom djecom i odraslima (Hlevnjak, 2000). U ovakvim trenucima djeca se socijaliziraju, dobivaju iskustvo te otkrivaju suvremeni svijet. „U društvu se s vremenom uvidjela važnost koju slikovnice imaju u procesu odgoja i obrazovanja pa je došlo do pojave velikog broja slikovnica razlićitih vrsta“ (Šišnović, 2011, str. 8). Upravo je zbog toga važno voditi računa pri procjeni vrijednosti i primjerenosti slikovnice. Lazzarich (2011) navodi da metodika slikovnice mora biti prilagođena spoznajnim mogućnostima ućenika mlađe školske dobi jer su iskustva ućitelja motiviranih za primjenu vizualnih medija u nastavi vrlo pozitivna. Pri odabiru slikovnica treba obratiti pozornost na njezinu primjerenost, odnosno treba voditi računa o dobi djeteta, njegovim receptivnim i spoznajnim mogućnostima. Dobro poznavanje djeteta takoder omogućuje odabir slikovnice sukladno njegovim interesima i dobi. Ućitelji mogu koristiti slikovnice u razlićitim aktivnostima s djecom. Putem prića sadržanih u slikovnicama djeca prepoznaju svakodnevene, životne situacije, ali i otkrivaju svijet mašte. „Igrajući uloge s kojima se susreću u slikovnicama, ona bolje razumiju sebe i svijet oko sebe“ (Šišnović, 2011, str. 9). Takoder su korisne dramske igre ili improvizacije pri kojima ućitelji mogu dati djeci na korištenje razne scenske lutke te uz pomoć njih prikazati dramsku igru ili improvizirati. Aktivnosti mogu biti organizirane i uz pomoć slikovnica bez teksta, prilikom ćega se svaka slika opisuje govorom, te tako djeca stvaraju vlastite slikovnice i razvijaju govorne sposobnosti. Visinko (2000) je u svome radu *Primjena slikovnice u odgojnoj i nastavnoj praksi* uspostavila kriterije i načine uporabe slikovnice u odgojnoj i nastavnoj praksi (Visinko, 2000). Autorica navodi sustav kriterija po kojima ućitelji slikovnicu ukljućuju u proces odgoja i obrazovanja, a kriteriji su sljedeći: 1. *stupanj odgoja i naobrazbe ućenika*, 2. *potrebe organizacijskih oblika osnovnoškolskog odgoja i naobrazbe*, 3. *usklađenost s nastavnim sadržajima*, 4. *poticanje stvaralaćkog i istraživaaćkog rada ućenika i ućitelja*, 5. *ućiteljev i ućenikov osobni izbor slikovnica*.

1. Stupanj odgoja i naobrazbe ućenika

Autorica navodi da većina ućitelja koristi slikovnice u prvom i drugom razredu osnovne škole, dok ih u trećem i ćetvrtom razredu sve rjeđe koriste. Mogući razlog zanemarivanja slikovnica u trećem i ćetvrtom jest taj da ućenici u toj dobi poćinju ćitati i koristiti opsežnije

sadržaje iz područja dječje književnosti. Autorica smatra da bi slikovna građa trebala imati određeno mjesto u odgoju i obrazovanju za književnu i likovnu umjetnost nakon prvih dviju godina školovanja, ali i kasnije, samo što bi se obrade slikovnica trebale razlikovati u razini interpretacije i načinu bavljenja slikovnicom. Slikovnicu je moguće sustavno i temeljito analizirati s različitih gledišta (npr. jezičnog, stilskog, komunikacijskog, likovnog...) te tako pridonijeti sveobuhvatnijem pristupu slikovnici (Visinko, 2000).

2. Potrebe organizacijskih oblika osnovnoškolskog odgoja i naobrazbe

Autoričina istraživanja pokazala su da učitelji većinom upotrebljavaju slikovnice u redovitoj nastavi, u obradi novog nastavnog sadržaja ili na satima školske interpretacije. Samo nekoliko učitelja upotrebljava slikovnice u cjelodnevnoj nastavi, produženom boravku te u školskom nenastavnom vremenu (na školskom odmoru ili prije i nakon nastave). Autorica preporučuje da se slikovnice upotrebljavaju i u dopunskoj nastavi kako bi učenici koji postižu slabije rezultate mogli biti uspješni u učenju (npr. u čitanju, razumijevanju pojedinih nastavnih sadržaja iz Prirode i društva te Matematike).

3. Usklađenost s nastavnim sadržajima

Slikovnica se najčešće pojavljuje u nastavi Hrvatskog jezika, pretežito u predmetnom području književnosti i stvaralaštva i to u prvom i drugom razredu kada se prema kurikulumu predviđa upoznavanje s različitim vrstama slikovnica, preporučivanje pročitane slikovnice drugim učenicima te objašnjavanje vlastitog izbora slikovnica, razlikovanje književnih tekstova po obliku i sadržaju, prepoznavanje glavnih i sporednih likova, mjesta i vremena radnje. Prilikom interpretacije slikovnice važno je da učenici uoče povezanost između slika i teksta s obzirom na to da se učitelji većinom bave književnoumjetničkim tekstom. Autorica navodi da je slikovnica posebna vrsta literarno-likovnog umjetničkog djela koja traži poseban pristup ne bi li se u potpunosti ostvarila literarno-likovna komunikacija (Visinko, 2000). S obzirom na to interpretacija slikovnice rezultat je složenog procesa primanja/recepcije njezina teksta i slike. U kurikulumu se slikovnica spominje i u predmetnom području kulture i medija, ali samo u prvom razredu. Predviđeno je da učenici u prvom razredu izdvajaju primjerene medijske sadržaje, među kojima su i slikovnice, te razgovor o njima. Slikovnica se u kurikulumu ne spominje u predmetnom području jezik i komunikacija, ali bi se u njemu itekako mogla koristiti. Ona bi se mogla upotrebljavati kao metodički predložak u početnom opismenjavanju jer učenici, prema kurikulumu, čitaju riječi, rečenice i tekstove primjerene

jezičnom razvoju i početnom opismenjavanju. Također bi se mogla koristiti za prepričavanje, slušanje i opisivanje. Osim u nastavi Hrvatskog jezika, slikovnica se koristi i u nastavi drugih predmeta, a najviše u nastavi Prirode i društva. Najčešće su to slikovnice o godišnjim dobima, vremenskim prilikama, o mjestima boravka (u šumi, na selu, u gradu, na moru...), o životinjama/kućnim ljubimcima, o ljudskome tijelu, a koriste se u motiviranju učenika ili nadopuni stečenog znanja. U nastavi Likovne kulture slikovnica se koristi za motivaciju koja potiče učenike na likovno stvaralaštvo. Slikovnica se nešto manje koristi u nastavi Matematike (npr. u obradi brojeva, mjera), a vrlo se rijetko koristi u nastavi Glazbene kulture (učenje uglazbljene pjesme, uvod u glazbenu priču, upućivanje na glazbala).

4. Poticanje stvaralačkog i istraživačkog rada učenika i učitelja

Kako Visinko (2000) navodi, ovaj se kriterij odnosi na dječje likovno, jezično i scensko izražavanje i stvaranje koje se nastavlja na druženje sa slikovnicom. Slikovnice vrlo često potiču na stvaranje učeničkih slikovnica ili razrednih slikovnica. Neki učitelji omogućuju učenicima usporedno promatranje dviju slikovnica istog sadržaja, ali različitih likovno-grafičkih uređenja ili uspoređivanje slikovnice s istoimenim filmom pri čemu učenici iznose svoje doživljaje i dojmove. Autorica smatra kako je važno da učitelji u učionici osmisle i kreiraju tzv. slikovnički/čitački kutak ili posvete određen dan i sat u tjednu slikovnici.

5. Učiteljev i učenikov osobni izbor slikovnica

Provedeno je istraživanje iskustva i promišljanja učitelja razredne nastave Primorsko-goranske županije (60 ispitanika) te studenata Filozofskog fakulteta i Visoke učiteljske škole u Rijeci (64 ispitanika) o primjeni slikovnice u odgojnoj i nastavnoj praksi. Studente se, osim o uporabi slikovnica u neposrednom radu s djecom predškolske i mlađe školske dobi, ispitivalo i o njihovom osobnom, životnom iskustvu u vezi sa slikovnicom. Studenti su iznijeli konkretne i jasne slike koje upućuju na tri važne sastavnice njihova druženja sa slikovnicama. Na prvome je mjestu likovna dimenzija i to s posebnim naglaskom na boje (90%), na drugome je mjestu ozračje u kojemu su se slikovnice pojavljivale (60%), potom slijedi aktivnost na koju se nastavljalo druženje sa slikovnicom (40%). Također su istraživanja pokazala da se pojavljuju dva kriterija izbora slikovnice. Prvi se odnosi na odabir slikovnica koji se temelji na vlastitim sjećanjima i iskustvu djetinjstva, odnosno školovanja. Takvi će učitelji ponuditi i predstaviti one slikovnice koje su na njih ostavile najviše traga u njihovim životima. Drugi kriterij izbora slikovnice odnosi se na rigorozno poštivanje popisa naslova

propisanih nastavnim programom. Autorica smatra da je pri odabiru slikovnica važno istraživati interese djece za slikovnicu te sustavno pratiti koje su slikovnice djeci zanimljive (Visinko, 2000).

3.1. MJESTO SLIKOVNICE U KURIKULUMU ZA NASTAVNI PREDMET HRVATSKI JEZIK (2019)

Slikovnica se u *Kurikulumu za nastavni predmet Hrvatski jezik* spominje u sva četiri razreda osnovne škole kao sadržaj za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda. U prvom razredu ona se spominje u domeni B. *Književnost i stvaralaštvo* i domeni C. *Kultura i mediji* dok se u ostala tri razreda, od 2. do 4., spominje samo u domeni B. *Književnost i stvaralaštvo*. U prvom razredu odgojno-obrazovni ishod u domeni B (*OŠ HJ B.1.3.*) odnosi se na upoznavanje s prostorom školske knjižnice i njezinim radom, posjećivanje školske knjižnice te posuđivanje slikovnice, upoznavanje s različitim vrstama slikovnica, preporučivanje pročitane slikovnice drugim učenicima te objašnjavanje vlastitog izbora slikovnica. Odgojno-obrazovni ishod u domeni C (*OŠ HJ C.1.2*) odnosi se na izdvajanje primjerenih medijskih sadržaja, među kojima su i slikovnice, te razgovor o njima.

Odgojno-obrazovni ishodi u drugom razredu u kojima se spominje slikovnica jesu *OŠ HJ B.2.2.* i *OŠ HJ B.2.3.* U razradi ovih ishoda navodi se razlikovanje književnih tekstova (priče, pjesme, bajke, slikovnice, igrokaze, zagonetke) po obliku i sadržaju, razlikovanje dijelova pjesme, prepoznavanje glavnih i sporednih likova te prepoznavanje početka, središnjeg dijela i završetka priče, smještanje likova u vrijeme radnje i prostor, upoznavanje s različitim vrstama slikovnica, preporučivanje pročitane slikovnice drugim učenicima, posjećivanje školske knjižnice i posuđivanje slikovnice te objašnjavanje vlastitog izbora slikovnica.

U trećem razredu odgojno-obrazovni ishodu u kojima se spominje slikovnica jesu *OŠ HJ B.3.1.*, *OŠ HJ B.3.2.*, *OŠ HJ B.3.3* i *OŠ HJ B.3.4.*, ali se u *B.3.1* i *B.3.2.* slikovnica spominje samo kao sadržaj za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda. Preostala dva odgojno-obrazovna ishoda odnose se na razlikovanje književnih tekstova (slikovnice, dječjeg roman, basne, igrokaza, zbirke pjesama, zbirke priča), izrađivanje popisa pročitanih knjiga, objašnjavanje razloga vlastitog izbora knjiga za čitanje te stvaranje različitih individualnih uradaka među kojima je izrada slikovnice pisanjem i crtanjem.

U četvrtom razredu slikovnica se spominje samo kao mogući sadržaj za ostvarivanje nekih odgojno-obrazovnih ishoda. Nema konkretnih odgojno-obrazovnih ishoda koji se odnose na

slikovnicu kao što je to slučaj u prvom, drugom i trećem razredu (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019).

Prema *Kurikulumu nastavnog predmeta Hrvatski jezik* u 1. i 2. razredu osnovne škole učenik godišnje čita 10 cjelovitih književnih tekstova, od toga 2 obvezna književna teksta. Za 1. i 2. razred na popisu obveznih književnih tekstova za cjelovito čitanje jesu: Grimm, Jacob i Wilhelm: *Snjeguljica, Crvenkapica, Trnoružica*, Andersen, Hans Christian: *Ružno pače, Tratinčica, Carevo novo ruho*. U 3. i 4. razredu osnovne škole učenik čita 8 cjelovitih književnih tekstova, od toga 2 obvezna književna teksta. Za 3., 4. i 5. razred na popisu obveznih književnih tekstova jesu: Mato Lovrak: *Vlak u snijegu* i *Družba Pere Kvržice*, Ivana Brlić Mažuranić: *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*, Zvonimir Balog, *izbor iz poezije*, Ivan Kušan: *Koko u Parizu* te Grigor Vitez, *izbor iz poezije*. Posljednja dva djela namijenjena su za 5. razred. Promatrajući popis svih navedenih obveznih književnih tekstova za cjelovito čitanje, slikovnice su u manjini te su najviše preporučene za 1. razred.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja kreiralo je anketni upitnik o preporukama izborne lektire. Izborna djela za lektiru za 1. i 2. razred osnovne škole biralo je 4 770 učitelja razredne nastave i 752 knjižničara u osnovnim školama. Pri biranju izbornih djela za 3., 4. i 5. razred dodatno je sudjelovalo 1 011 nastavnika hrvatskog jezika u osnovnim školama zbog predmetne nastave Hrvatskog jezika u 5. razredu.

Tablica 1. Izborna djela za lektiru – 1. i 2. razred osnovne škole¹⁶

	AUTOR	NAZIV DJELA	BROJ IZBORA
3	Jens Sigsgaard	Pale sam na svijetu	3427
4	Sunčana Škrinjarić	Plesna haljina žutog maslačka	2815
5	Ljudevit Bauer	Tri medvjeda i gitara	2796
6	Nevenka Videk	Pismo iz Zelengrada	2672
7	Karel Čapek	Poštarska bajka	2647
8	Željka Horvat-Vukelja	Hrabrica	2539
9	Ratko Zvrko	Grga Čvarak	2520
10	Dubravko Horvatić	Stanari u slonu	1614
11	Nada Iveljić	Božićna bajka	1412
12	Zvonimir Balog	Male priče o velikim slovima: moja prva abeceda	1320
13	Božidar Prosenjak	Miš	1134
14	Ela Peroci	Djeco, laku noć	1106
15	Željka Horvat-Vukelja	Slikopriče	1088
16	Svjetlan Junaković	Dome, slatki dome	850
17	Branko Ćopić	Ježeva kućica	832
18	Carlo Collodi	Pinokio	832
19	Ivica Bednjanec	Durica - Male ljubavi	773
20	Grigor Vitez	A zašto ne bi	557
21	Desa Muck	Anica i sportski dan	545
22	Ivanka Borovac, Željka Mezić	Životinjska abeceda	537
23	Jean Baptiste Baronian	Figaro, mačak koji je hrkao	518
24	Stanislav Femenić	Idi pa vidi	487
25	Ela Peroci	Maca Papučarica	469
26	Nada Zidar-Bogadi	Sretan cvrčak	438
27	Ana Đokić-Pongrašić	Nemaš pojma, Grizlijane!	412
28	Charles Perrault	Bajke	404
29	Hrvoje Kovačević	General Kiro miš	402
30	Sunčana Škrinjarić	Kako sanjaju stvari	395
31	Larisa Mravunac	Dječak u zvjezdanim čizmama	341
32	Alan Alexander Milne	Medo Winnie zvani Pooh	300
33	Želimir Hercigonja	Poštar zeko Brzonogi	285
34	Sonja Zubović	Kako se gleda abeceda	278
35	Sanja Pilić	Maša	260
36	Eva Janikovszky	Baš se veselim!	177
37	Charles Perrault	Mačak u čizmama	142
38	Mila Željeznjak	Sretne priče	142
39	Željka Horvat-Vukelja	Petra uči plivati	130
40	Želimir Hercigonja	Prašnjavko	125
41	Nada Iveljić	Pronađeno blago	120
42	Eva Janikovszky	Da sam odrastao	119
43	Ivana Guljašević	Čarapojedac	119
44	Željka Horvat-Vukelja	Zdenko slovojed	109
45	Andrea Petrlik Huseinović	Plavo nebo	108
46	Grigor Vitez	Kako živi Antuntun	102
47	Ksenija Grozdanić	Dvanaest veselih mjeseci	98
48	Sunčana Škrinjarić	Gospođica Neću	83
49	Andrea Petrlik Huseinović	Ciconia ciconia	75
50	Mato Lovrak	Vlak u snijegu	72
51	Ivana Bričić-Mažuranić	Čudnovate zgode šegrta Hlapića	71
52	Željka Horvat-Vukelja	Leteći glasovir	70
53	Jadranka Čunčić-Bandov	Šale, trice, zvrndalice	56
54	Željka Horvat-Vukelja	Reumatični kišobran	54
55	Pika Vončina	Četiri godišnja doba	52
56	Višnja Anić	Božićna tišina	46
57	Ela Peroci	Priče za laku noć	45
58	Becky Bloom, Pascal Biet	Uljuđeni vuk	44
59	Nada Horvat	Mica Poštarica	44
60	Zoran Pongrašić	Zašto (ne) volim bajke	43
61	Maja Šimleša	Suli u avanturi	42
62	Desa Muck	Anica	40
63	Jeļena Pervan	Brbļjava Iva	40
64	Sanja Lovrenčić	Djevojčica iz cirkusa	40
65	Nada Iveljić	Nebeske barke	38
66	Mato Lovrak	Družba Pere Kvržice	37
67	Desa Muck	Anica	35
68	Grigor Vitez	Ogledalce	35
69	Julija Donaldson	Najotmjeniji div u gradu	35
70	Charles Perrault	Ljepotica i zvijer	34

¹⁶ Izborna djela za lektiru – mrežna stranica: <https://mvinfo.hr/clanak/ministarstvo-znanosti-i-obrazovanja-predstavilo-rezultate-anketnog-upitnika-o-preporukama-izborne-lektire> (15.7.2022.)

71	Sanja Polak	Mali Jan ima plan	34
72	Željka Horvat-Vukelja	Novo slikopriče + slikorječnik	34
73	Ema Pongrašić	Princeza i zmaj	33
74	Želimir Hercigonja	Vodenjak i stara kruška	33
75	Julija Donaldson	Grubzon	31
76	Sunčana Škrinjaric	Nezadovoljna bubamara	31
77	Ksenija Kušec	Janko i stroj za vrijeme	28
78	Helen Cooper	Juha od bundeve	26
79	Ljubica Kolarić Dumić	Ja se mraka ne bojim	26
80	Marcus Pfister	Riba duginih boja	26
81	William Joyce	Fantastične leteće knjige g. Morrisa Lessmore	26
82	Andrea Petrlík Huseinović	Jan Vjetroviti	25
83	Želimir Hercigonja	Kjel crna labud ptica	24
84	Želimir Hercigonja	Bajkovnica	23
85	Ivana Brić-Mažuranić	Priče iz davnine	22
86	Zoran Pongrašić	Najsporiji kralj na svijetu	21
87	Jadranka Čunčić-Bandov	Igre sa zmajevima	20
88	Jeļena Pervan	Hrkalo	20
89	Luko Paljetak	Miševi i mačke naglavačke	20
90	Stan i Jan Berenstein	Medvjedići i nasilje u školi	20
91	Željka Horvat-Vukelja	Zelene slikopriče: ekoslikoradionice	20
92	Fran Levstik	Ko je Videku napravio košuljicu	19
93	Renato Baretić	Muka malog vuka	19
94	Kašmir Huseinović, Ana Kado	Petar i tramvaj	18
95	Charles Perrault	Pepeljuga	17
96	Vladimir Nazor	Bijeli jelen	17
97	Želimir Hercigonja	Pobuna u postolarskoj radionici	17
98	Ezop	Basne	16
99	Sanja Polak	Dnevnik Pauline P.	16
100	Julija Donaldson	Mjesta ima na metli svima	15
101	Mihaela Velina	Žabeceda	15
102	Stanislav Marijanović	Kućna čudovišta - ilustrirani priručnik	15
103	David McKee	Elmer	14
104	Eva Janikovszky	Kako da odgovorim?	14
105	Ivanka Borovac	Naopake bajke	14
106	Nada Iveljić	Dođi da ti pričam	14
107	Vesna Lukatela	Jedan je dječak imao...	14
108	Agnes de Lestrade	Velika tvornica riječi	13
109	Aljoša Vuković	Tople riječi	13
110	Ivanka Borovac	Dječji bonton	13
111	David Litchfield	Medo i klavir	12
112	Jadranka Kosor	Dobar dan, kako ste?	12
113	Ludger Jochmann Knister	Čarobnica Lili	12
114	Sanja Polak	Mala Ema straha nema	12
115	Božidar Prosenjak	Sijač sreće	11
116	Emilij Horn	Oprostite... jeste li vi vještica?	11
117	Jadranka Čunčić-Bandov	Igrokazi	11
118	Kestutis Kasparavičius	Dan jagoda	11
119	Kobi Yamada	Imam ideju - i što sad s njom?	11
120	Marijana Jelić	Coprnica Dragica	11
121	Sanja Pilić	Djed Mraz nosi darove	11
122	Sven Nordquist	Findus	11
123	Charles Perrault	Zlatokosa	10
124	Darko Macan	Moj tata je tat!	10
125	Julija Donaldson	Prutimir	10
126	Nicholas Oldland	Medo koji voli grliti	10
127	Thierry Robberecht	Vuk koji je ispao iz knjige	10
128	Vesna Parun	Da sam brod	10

Tablica 2. Izborna djela za lektiru – 3., 4. i 5. razred osnovne škole¹⁷

	AUTOR	NAZIV DJELA	BROJ IZBORA
3	Sanja Polak	Dnevnik Pauline P.	2750
4	Erich Kaestner	Emil i detektivi	2214
5	Anto Gardaš	Duh u močvari	2142
6	Luko Paljetak	Miševi i mačke naglavačke	2093
7	Vladimir Nazor	Bijeli jelen	1797
8	Johanna Heusser-Spyri	Heidi	1376
9	Božidar Prosenjak	Sijač sreće	1343
10	Hrvoje Hitrec	Eko Eko	1338
11	Nikola Pulić	Ključić oko vrata	1251
12	Felix Salten	Bambi	1076
13	Ferenc Molnar	Junaci Pavlove ulice	1068
14	Roald Dahl	Charlie i tvornica čokolade	1011
15	Nada Iveljić	Šestinski kišobran	996
16	Astrid Lindgren	Pipi Duga Čarapa	952
17	Zoran Pongrašić	Mama je kriva za sve	905
18	Ezop	Basne	903
19	Slavko Kolar	Jurnjava na motoru	880
20	Dubravko Horvatić	Grički top	793
21	Milivoj Matošec	Strah u Ulici lipa	742
22	Hugh Lofting	Pripovijest o doktoru Dolittleu	726
23	Aleksandar Sergejevič Puškin	Bajka o ribaru i ribici	725
24	Sanja Pilić	Nemam vremena	706
25	James Matthew Barrie	Petar Pan	642
26	Sanja Pilić	Mrvice iz dnevnog boravka	624
27	Matko Marušić	Snijeg u Splitu	604
28	Ivana Brlić-Mažuranić	Priče iz davnine	582
29	Ivana Brlić-Mažuranić	Regoč	509
30	Miro Gavran	Kako je tata osvojio mamu	501
31	Silvija Šesto	Bum Tomica	495
32	Lyman Frank Baum	Čarobnjak iz Oza	443
33	Ivana Brlić-Mažuranić	Šuma Striborova	435
34	Erich Kaestner	Blizanke	393
35	Tito Bilopavlović	Paunaš	386
36	Zvonimir Balog	Ja magarac	382
37	Pavao Pavličić	Trojica u Trnju	369
38	Zvonimir Balog	Nevidljiva Iva	366
39	(blank)	Hrvatske narodne bajke	360
40	Jeff Kinney	Gregov dnevnik	307
41	Zlatko Krilić	Zabranjena vrata	299
42	Hrvoje Kovačević	Tajna ribljeg oka	298
43	Rydyard Kipling	Knjiga o džungli	266
44	Selma Lagerlof	Legende o Kristu	256
45	Maja Gluščević	Bijeg u košari	242
46	Nada Mihoković-Kumrić	Tko vjeruje u rode još	242
47	Sanja Pilić	E, baš mi nije žao	238
48	Hrvoje Kovačević	Tajna mačje šape	212
49	Zlata Kolaric-Kišur	Moja Zlatna dolina	203
50	Anto Gardaš	Ljubičasti planet	202
51	Istvan Bekeffi	Pas zvan gospodin Bozzi	187
52	Mark Twain	Pustolovine Toma Sawyera	186
53	Miro Gavran	Zaljubljen do ušiju	185
54	Sanja Pilić	Hoću i ja!	184
55	Branka Primorac	Ljubavni slučaj mačka Joje	174
56	Elwyn Brooks White	Paukova mreža	172

¹⁷ Izborna djela za lektiru – mrežna stranica: <https://mvinfo.hr/clanak/ministarstvo-znanosti-i-obrazovanja-predstavilo-rezultate-anketnog-upitnika-o-preporukama-izborne-lektire> (15.7.2022.)

57	Miro Gavran	Sretni dani	167
58	Sanja Polak	Drugi dnevnik Pauline P.	161
59	Carlo Callodi	Pinokio	157
60	Sanja Lovrenčić	Esperel - grad malih čuda	148
61	Maja Brajko-Livaković	Finka Fi	140
62	Gustav Krklec	Telegrafske basne	139
63	Ivan Kušan	Lažeš, Melita	134
64	Anto Gardaš	Filip, dječak bez imena	130
65	Anto Gardaš	Izum profesora Leopolda	114
66	Stjepko Težak	Šaljive narodne priče	113
67	Mladen Kopjar	Čokoladne godine	109
68	Stanislav Femenić	Ludi kamen	109
69	Miro Gavran	Svašta u mojoj glavi	108
70	Jagoda Truhelka	Zlatni danci	104
71	Slavko Mihalić	Petrica Kerempuh	104
72	Maja Gluščević	Klopka za medvjedića	103
73	Hrvoje Kovačević	Tajna šutljivog dječaka	102
74	Zlatko Krilić	Čudnovata istina	102
75	Dragutin Horkić	Čađave zgode	101
76	Jules Verne	20.000 milja pod morem	99
77	Milan Čečuk, Jadranka Čunčić-Bandov, Željka	Igrokazi	94
78	Zlatko Krilić	Veliki zavodnik	94
79	Dubravko Horvatić	Stanari u slonu	93
80	Hrvoje Kovačević	Tajna tužnog psa	89
81	Ivan Cankar	Istina i ljubav	86
82	Gianni Rodari	Putovanje Plave Strijele	84
83	Henry Winterfeld	Timpetill - grad bez roditelja	84
84	Mark Twain	Doživljaji Huckleberryja Finna	81
85	Otfried Preussler	Mala vještica	79
86	Hrvoje Hitrec	Matko na štakama	74
87	Ivan Kušan	Uzbuna na Zelenom vrhu	72
88	Anto Gardaš	Miron u škripcu	67
89	Hrvoje Kovačević	Tajna zlatnog zuba	66
90	Tihomir Horvat	Frka u ščitarjevu	66
91	Hrvoje Kovačević	Tajne	64
92	Anto Gardaš	Bakreni Petar	62
93	Sanja Pilić	Zar baš moram u školu?	62
94	Zlatko Krilić	Šaljive priče i priče bez šale	62
95	Nada Iveljić	Čuvarice novih krovova	60
96	Miro Gavran	Igrokazi za djecu	59
97	Sanja Polak	Morski dnevnik Pauline P.	58
98	Liz Pichon	Tom Gates	56
99	Darko Macan	Knjige lažu	55
100	Pajo Kanižaj	3čave pjesme	54
101	Nives Madunić Barišić	Tajna čokoladnih bombona	53
102	Otfried Preussler	Mali vodenjak	53
103	Zlatko Krilić	Početak plovidbe	50
104	Ivan Kušan	Koko i duhovi	49
105	Waldemar Bonsels	Pčelica Maja	46
106	Gianni Rodari	Čipolino	44
107	Ivan Kušan	Zagonetni dječak	44
108	Joanne Kathleen Rowling	Harry Potter i Kamen mudraca	44
109	Erich Kaestner	Tonček i Točkica	43
110	Jules Verne	Put oko svijeta u 80 dana	43
111	Rene Goscinny	Nikica	43
112	Raquel Jaramillo Palacio	Čudo	42

113	Lewis Carroll	Alisa u zemlji čudesa	39
114	Liz Pichon	Tom Gates - Odlični izgovori	39
115	Tihomir Horvat	Tajna Gornjeg grada	39
116	Želimir Hercigonja	Bajkovnica	38
117	Ivo Zalar	Hrvatske usmene priče	34
118	Zlatko Krilić	Zagonetno pismo	34
119	Ivan Kušan	Domaća zadaća	33
120	Pavao Pavličić	Zeleni tigar	33
121	Sanja Zubović	Pjesme iz prirode i društva	33
122	Zvonimir Balog	O Bože, kako sam ja blesav	33
123	Anto Gardaš	Tajna zelene pećine	32
124	Sunčana Škrinjarić	Kaktus bajke	32
125	Hrvoje Kovačević	Tajna graditelja straha	31
126	Jean-Jacques Sempe	Nikica	30
127	Jules Verne	Put u središte zemlje	30
128	Nada Mihaljević	Anđeo plišanih igračaka	30
129	Mladen Kopjar	Žganci od vanilije	28
130	Zvonimir Milčec	Zvižduk s Bukovca	26
131	Ivanka Borovac	Ljubavne muke jednog Luke	25
132	Joanne Kathleen Rowling	Harry Potter	24
133	Grigor Vitez	Kad bi drveće hodalo	22
134	Mladen Kopjar	Poštanski Marko	22
135	Zvonimir Balog	Veseli zemljopis	22
136	Erich Kaestner	Leteći razred	21
137	William Joyce	Fantastične leteće knjige g. Morrisa Lessmorea	21
138	Zvonimir Balog	Pusa od Krampusa	21
139	Hrvoje Kovačević	Tajna crne kutije	19
140	Michael Coleman	Detektivi interneta: Zov labirinta	19
141	Mila Željczak	Sretne priče	19
142	Sanja Pilić	Baš sam hepi! Priče za laku noć za mlade	19
143	Elena Favilli	buntovnice -100 pripovijedaka o	18
144	Nada Zidar-Bogadi	Sretan cvrčak	18
145	Alan Aleksander Milne	Medo Winnie zvani Pooh	16
146	David Walliams	Banditska bakica	16
147	Francesca Simon	Grozni Grga	16
148	Hrvoje Kovačević	Tajna zmajeva vrta	16
149	Jelena Pervan	Brlbljava Iva	16
150	Sanja Pilić	Maša	16
151	David Walliams	Najgora djeca na svijetu	15
152	Jadranka Klepac	Patuljci žive u kuglama ili Priče sa dva naslova	15
153	Julia Donaldson	Superglista	15
154	Karel Čapek	Poštarska bajka	15
155	Michael Ende	Jim Gumb i strojovođa Lukas	15
156	Roman Simić Bodrožić	Baba Jaga i div Zaborav	15
157	Sanja Pilić	O mamama sve najbolje	15
158	Vesna Parun	Mačak Džingiskan i Miki Trasi	15
159	Melita Rundek	Psima ulaz zabranjen	14
160	Pavao Pavličić	Petlja	14
161	Astrid Lindgren	Ronja, razbojnička kći	13
162	Marijana Jelić	Coprnica Dragica	13
163	Nada Mihelčić	Medalja za hrabrost i druge priče	13
164	Paul Maar	Tjedan sav od subota	13
165	Roald Dahl	Fantastični gospodin Lisac	13
166	Roald Dahl	Matilda	13
167	Sanja Polak	Pobuna Pauline P.	13
168	David Walliams	Mali milijarder	12
169	Ivan Kušan	Ljubav ili smrt	12

170	Mark Twain	Kraljević i prosjak	12
171	Miro Gavran	Ljeto za pamćenje	12
172	Nena Lončar	Usvojili smo baku i djeda	12
173	Pero Zlatar	Otključani globus	12
174	Snježana Husić	Kontesa Barica... ili kako se živjelo prije tristo godina	12
175	Zvonko Todorovski	Plavi trubač	12
176	Branko Ćopić	Ježeva kućica	11
177	Dav Pilkey	Zgode i nezgode kapetana Gaćeše	11
178	David Walliams	Zla zubarica	11
179	Enid Blyton	Pet prijatelja	11
180	Jadranko Bitenc	Twist na bazenu	11
181	Ludwig Jerzy Kern	Ferdinand Veličanstveni	11
182	Sanja Polak	Mali Jan ima plan	11
183	Sanja Polak	Paulina P.	11
184	Ankica Blažinović-Kljajo	Meni je najbolje biti ja	10
185	Kobi Yamada	Imam ideju - i što sad s njom	10
186	Maja Gluščević	Tišina, snima se!	10
187	Sanja Pilić	Fora je biti faca, zar ne?	10

Tablica 3. Slikovnice prema popisu izbornih djela za lektiru – 1. i 2. razred osnovne škole

AUTOR	NAZIV DJELA	BROJ IZBORA
Jens Sigsgaard	Pala sam na svijetu	3427
Sunčana Škrinjarić	Plesna haljina žutog maslačka	2815
Ljudevit Bauer	Tri medvjeda i gitara	2796
Nevenka Videk	Pismo iz Zelengrada	2672
Karel Čapek	Poštarska bajka	2647
Željka Horvat-Vukelja	Hrabrica	2539
Ratko Zvrko	Grga Čvarak	2520
Dubravko Horvatić	Stanari u slonu	1614

Tablica 4. Slikovnice prema popisu izbornih djela za lektiru – 3. i 4. razred osnovne škole

AUTOR	NAZIV DJELA	BROJ IZBORA
William Joyce	Fantastične leteće knjige g. Morissa Lessmorea	21
Julia Donaldson	Superglista	15
Roman Simić Bodrožić	Baba Jaga i Div Zaborav	15
Snježana Husić	Kontesa Barica... ili kako se živjelo prije tristo godina	12

Branko Ćopić	Ježeva kućica	11
Kobi Yamada	Imam ideju – i što sad s njom?	10

Promatrajući popis izbornih djela za lektiru za 1. i 2. razred, uočeno je da su većina djela slikovnice, dok su u 3. i 4. razredu slikovnice znatno manje zastupljene (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019). Navedene slikovnice za 3. i 4. razred izabrao je mali broj učitelja, njih dvadesetak. To ne bi trebalo biti tako jer slikovnice itekako mogu poučiti mlade čitatelje o važnim životnim vrijednostima i rješavanju problema iz svakodnevnih životnih situacija.

3.2. PRIMJENA SLIKOVNICE U DOMENAMA NASTAVNOG PREDMETA HRVATSKI JEZIK

Analizirajući *Kurikulum za nastavni predmet Hrvatski jezik*, slikovnica se pojavljuje u domenama B (Književnost i stvaralaštvo) i C (Kultura i mediji) i to pretežito u prvom i drugom razredu kada se prema kurikulumu predviđa čitanje i interpretacije priče, posebice bajke. Slikovnica se u nastavi književnosti može koristiti kao lektira te u interpretaciji priče u kojoj učenici prepoznaju glavne i sporedne likove, početak, središnji dio i završetak priče, određuju redoslijed događaja u priči, temu priče, vrijeme i mjesto radnje, izdvajaju poruku priče, uočavaju radi li se o proznom ili poetskom tekstu u slikovnici itd. Preporučljive su dramske igre ili improvizacije tijekom kojih učenici mogu izraditi scenske lutke te pomoću njih izvesti igrokaz ili improvizirati. Također učenici mogu osmisliti i izraditi vlastite slikovnice jer „izrada vlastitih slikovnica jedna je od zabavnih aktivnosti koja pomaže djetetu da zavoli knjige, brine o njima, upozna ga što rade pisci i ilustratori“ (Fudurić, 2011, str. 113). Slikovnicama se mogu obraditi različite teme koje će pozitivno utjecati na cjelovit razvoj djeteta. Primjerice, u slikovnici čija je tema očuvanje okoliša, dolazi do izražaja međupredmetna tema Održivi razvoj (prepoznavanje važnosti dobronamjernog djelovanja prema prirodi, razlikovanje pozitivnih i negativnih utjecaja čovjeka na prirodu i okoliš, prepoznavanje važnosti očuvanja okoliša za opću dobrobit), npr. *Pismo iz Zelengrada*. Ako je tema slikovnice zdrav i aktivan život, tada do izražaja dolazi međupredmetna tema Zdravlje (opisuje važnost redovite tjelesne aktivnosti za rast i razvoj te načine održavanja i primjenu osobne higijene), npr. *Pojedi sav špinat*, *Zlatokoso!*, *Superglista*. Za provođenje međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj treba izabrati slikovnice koje govore o prihvaćanju različitosti, empatiji, odgovornom ponašanju, rješavanju sukobu i sl., npr. *Ada*

Vijugica, Ježeva kućica. U domeni C slikovnica može poslužiti za njezino uspoređivanje s istoimenim filmom ili kazališnom predstavom pri čemu učenici iznose svoje doživljaje i stavove o pročitanoj i pogledanoj djelu. Iako se u kurikulumu slikovnica ne spominje u domeni A (Hrvatski jezik i komunikacija), ona itekako može biti korisna u nastavi jezika i jezičnog izražavanja. Može se upotrijebiti u nastavi početnog čitanja i pisanja kao predložak za uvježbavanje govorene i pisane uporabe jezika. U nastavi početnog čitanja i pisanja slikovnica može poslužiti kao metodički predložak koji je zasićen slovom koje učenici uče. Također se mogu koristiti slikovnice bez teksta, prilikom čega će učenici svaku sliku opisati govorom. Slikovnica može biti poticaj za pričanje, opisivanje, sastavljanje samostalnih rečenica i vezanog teksta (pisanje sastavka, pisma i sl.). Nakon pročitane slikovnice učitelji mogu zadati učenicima da promijene kraj priče, dovrše priču u slučaju da slikovnica ima nedovršen kraj, zamisle da su glavni lik i trebaju ispričati što bi radili nakon što je priča završila i sl. U ovome slučaju najviše do izražaja dolazi međupredmetna tema Osobni i socijalni razvoj (razvijanje radne navike i komunikacijske kompetencije). Također se slikovnica može iskoristiti kao metodički predložak koji je zasićen jezičnom pojavom čijom analizom učenici tu pojavu upoznaju, npr. učenici trebaju u tekstu označiti imenice, glagole, riječi s ije/je, č/ć, prepoznavanje upravnog i neupravnog govora i sl.

4. METODIČKI SUSTAVI U METODICI HRVATSKOG JEZIKA

Metodika je znanost o poučavanju nekog nastavnog predmeta. Često se za metodiku upotrebljava naziv metodologija što nije ispravno. Metodologija je znanstvena disciplina koja istražuje metode znanstvenog istraživanja, a svaka metodika ima svoju metodologiju. Ona je sustav postupaka, metoda i strategija kojima se otkrivaju znanstvene istine i oblikuju znanstvene spoznaje (Bežen, 2008). Važno pitanje u procesu poučavanja jest kako dovesti učenika do usvajanja nastavnog sadržaja te se upravo time bavi metodika. Ona povezuje znanstvene spoznaje o sadržajima koje učenici trebaju usvojiti sa spoznajama temeljnih odgojno-obrazovnih znanosti koje istražuju smisao i proces poučavanja (Bežen, Budinski i Kolar Billege, 2012). Također uspostavlja strategije, metode, modele i postupke za praktično izvođenje nastavnog procesa te za njegovo koncipiranje. Spoznaje iz različitih znanstvenih disciplina uključene su u ostvarivanju i oblikovanju odgojno-obrazovnog procesa, a najvažnije su supstratne discipline jer se njihovim zajedničkim djelovanjem i povezivanjem metodika konstruira kao posebna disciplina. Postoje dvije skupine supstratnih disciplina, a to su:

1. *Matične znanosti* koje podrazumijevaju znanosti iz kojih se uzima sadržaj (zadaje, ciljevi) nastavnog predmeta, npr. više matičnih znanosti ima predmet Hrvatski jezik zbog svoje složenosti. Budući da je prema *kurikulumu za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovnu školu i gimnazije u Republici Hrvatskoj* predmet Hrvatski jezik organiziran u tri predmetna područja (hrvatski jezik i komunikacija, književnost i stvaralaštvo, kultura i mediji), potrebno je navesti matične znanosti za svako predmetno područje. Stoga, matične znanosti za predmetno područje hrvatski jezik i komunikacija jesu: lingvistika (gramatika, povijest jezika, dijalektologija, pravopis, pravogovor), psihologija, grafemika, znanost o slikovnosti i stilistika. Matična znanost za predmetno područje književnost i stvaralaštvo jest znanost o književnosti koja se dijeli na teoriju književnosti i povijest književnosti. U predmetnom području kultura i mediji važne su sljedeće matične znanosti: mediologija, filmologija, teatrologija, znanost o televiziji, radiju i tisku, informatika te znanost o novinarstvu.

2. *Temeljne odgojno-obrazovne znanosti* koje daju spoznaje o oblikovanju odgojno-obrazovnog procesa, odnosno spoznaje za poučavanje nekog sadržaja (npr. filozofija odgoja, psihologija odgoja i obrazovanja, sociologija obrazovanja itd.).

Prema ovome može se zaključiti da metodika kao zasebno znanstveno područje nastaje primjenom hibridizacije, odnosno spajanjem suradničkih disciplina. Prema Rosandiću (2005)

metodika književnog odgoja jest znanost o književnom odgoju i obrazovanju (nastavi, izvannastavnoj i izvanškolskoj djelatnosti). Metodika književnosti istražuje zakonitosti recepcije književnoznanstvenih i književnoumjetničkih sadržaja, odnosno višestruku uvjetovanost recepcije (socijalna, kulturološka, psihološka, medijska) te funkciju književnosti u izgrađivanju čitateljske osobnosti učenika, estetske i moralne svijesti. Metodički je sustav zamisao izvođenja nastavnog procesa (Bežen, 2008). Čimbenici u nastavnom procesu jesu književni tekst, učitelj, učenik, organizacijski oblici rada te nastavna sredstva i metode. Rosandić (2005) navodi da metodički sustavi nastave Hrvatskog jezika proizlaze iz koncepcije njezinih odgojnih i obrazovnih ciljeva te iz njezinih društvenih i kulturoloških funkcija. „U oblikovanju metodičkih sustava očituje se shvaćanje sadržaja nastave, organizacijskih oblika, položaja učenika i učitelja te postupaka kojima se ostvaruju obrazovni i odgojni ciljevi“ (Rosandić, 2005, str. 203). Autor (2005) navodi devet metodičkih sustava koji se koriste u nastavi književnosti, a to su:

1. *Dogmatsko-reproduktivni* u kojem je učitelj predavač, a učenik vjerno reproducira i pamti činjenice i sudove koje čuje i pročita te ih prima kao gotove istine. Povijest književnosti temeljni je sadržaj u tom sustavu te su u prvome planu činjenice o djelima, životopisi i bibliografije pisaca. U ovome se sustavu količina znanja mjeri količinom naučenih činjenica. Za ovaj je sustav karakteristično to što se razvijaju reproduktivne sposobnosti i pamćenje, ali se ne razvijaju analitičke sposobnosti, kritički stav prema pojavama i estetski smisao.

2. *Reproduktivno-eksplikativni* u kojem učitelj objašnjava književni sadržaj, a učenik reproducira svojim riječima unoseći osobni stav. U ovome sustavu književno djelo služi kao povijesna činjenica te se koristi za poticaj za razmišljanje.

3. *Interpretativno-analitički* u kojem učitelj polazi od doživljaja književnog djela, a zatim ga interpretira s učenicima. Književno djelo temeljni je sadržaj nastavnog procesa, a interpretacija najvažniji oblik nastavnog rada. Ono pobuđuje estetske doživljaje i potiče na razmišljanje. U ovome sustavu učenik je estetski subjekt koji postaje aktivni sudionik u odgojno-obrazovnom procesu, sudjeluje pri otkrivanju svijeta koji je ostvaren u umjetničkom djelu te iznosi svoje doživljaje i sudove o djelu.

4. *Problemsko-stvaralački* u kojem učenici samostalno rješavaju probleme pokušavajući naći izlaz iz problemske situacije koju je postavio učitelj. Književni je tekst predložak za učenje književnosti rješavanjem problema koje postavlja učitelj.

5. *Korelacijsko-integracijski* koji se temelji na povezivanju nastavnih sadržaja unutar predmeta i među predmetima. Uz književni tekst vežu se odgovarajući sadržaji jezika, izražavanja i medija te drugih predmeta koji pomažu u tumačenju teksta.

6. *Komunikacijski* u kojem se nastavni proces ostvaruje kao lanac komunikacijskih situacija. Učenici rade samostalno ili u skupinama te povezuju komunikacijske situacije u lanac koji se zatvara u sintetiziranu cjelinu. U ovome se sustavu znanstveni i umjetnički književni sadržaj raščlanjuje u sadržajne cjeline koje se uključuju u komunikacijske situacije.

7. *Otvoreni* koji se temelji na ponudi sadržaja i metoda za samostalno istraživanje, učenje i stvaranje. To znači da učenici mogu sami odabrati sadržaj i načine rada, odnosno hoće li raditi pojedinačno, u paru ili u skupini.

8. *Multimedijski* u kojem se književnoumjetnički i znanstveni sadržaj raščlanjuje na didaktičke cjeline koje se povezuju uz određeni medij. To znači da u učenju književnosti sudjeluju ravnopravno razni mediji te da je tiskani tekst ravnopravan elektronskom.

9. *Timski* u kojem sudjeluju dva ili više sudionika u ulozi učitelja. To je sustav koji pruža nove mogućnosti ostvarivanja nastave: međusobni dijalog dvoje ili više sudionika u ulozi učitelja, podjelu uloga u ostvarivanju pojedinih etapa nastavnog sata i komunikacijskih situacija i sl. (Rosandić, 2005). Učenici rade s više učitelja naizmjenice koji dijele poslove po stručnosti te kontroliraju sintezu naučenog.

Bežen (2008) je u knjizi *Metodika – znanost o poučavanju nastavnog predmeta* ove metodičke sustave detaljnije razradio i proširio zbog utjecaja različitih teorija učenja i poučavanja. Stoga, prema Beženu (2008), metodički sustavi u nastavi književnosti jesu sljedeći: *reproduktivni, eksplikativni, interpretativni, problemski, korelacijsko-integracijski, projektni, komunikacijski, otvoreni, multimedijski i timski.*

Tablica 5. Metodički sustavi u nastavi književnosti¹⁸

Naziv sustava i ključne strateške odrednice	Položaj književnog djela (teksta)	Položaj učenika	Položaj učitelja	Oblici rada, komunikacija, metode i sredstva
Reproduktivni (učitelj predaje, učenik vjerno reproducira, znanje se mjeri količinom naučenih činjenica; u osnovi katehetski pristup)	Književnopovijesni pristup, u prvom su planu činjenice o djelima (sadržaj), životopisi i bibliografije pisaca, gotovi povijesni sudovi o piscima i djelima.	Pasivni slušatelj učitelja, pamti i reproducira činjenice i sudove koje čuje i pročita te ih prima kao gotove istine, prepričava sadržaj djela.	Predavač od učenika zahtijeva zapamćivanje i ponavljanje svojih riječi i činjenica iz knjiga, ne prakticira raspravu i samostalan rad učenika.	Čeoni (frontalni rad), jednosmjerna komunikacija od učitelja prema učeniku, metoda izlaganja, od sredstava književni tekst, lektirna izdanja, udžbenik.
Interpretativni (učitelj polazi od	Književno je djelo jezična umjetnina koja	Učenik je estetski subjekt i	Više je organizator nastavnog procesa	Čeoni rad, rad u skupinama i

¹⁸ Tablica preuzeta iz: Bežen, A. (2008). *Metodika – znanost o poučavanju nastavnog predmeta*. Zagreb: Profil. str. 302-304.

doživljaja književnog djela, a zatim ga interpretira s učenicima, u osnovi teorija interpretacije)	pobuđuje estetske doživljaje i razmišljanja, a upoznavanje s njim doživljajni je i spoznajni proces. Važan jezik djela.	sudjeluje u interpretaciji djela zajedno s učiteljem.	nego predavač. Osim njega izvori znanja su i mediji.	individualno, dvosmjerna komunikacija, dijaloška metoda, interpretativno čitanje, metoda rada na tekstu.
Problemski (učitelj organizira samostalni rad učenika u rješavanju problema, u osnovi teorija problemske nastave)	Književni je tekst predložak za učenje književnosti rješavanjem problema koje postavlja učitelj.	Samostalno rješava probleme i traži izlaz iz problemske situacije koju postavlja učitelj. Kritički odnos prema tekstu.	Organizira problemsku situaciju (tekst) i postavlja probleme učenicima. Raspravlja s učenicima o rezultatima.	Samostalan individualni rad učenika, istraživačka metoda, uporaba literature, dvosmjerno komuniciranje, rasprava.
Korelacijsko-integracijski (povezivanje nastavnih sadržaja unutar predmeta i među predmetima, u osnovi teorija međupredmetnih veza i integrirane nastave)	Uz književni tekst vežu se odgovarajući sadržaji jezika, izražavanja i medija te drugih predmeta koji pomažu u tumačenju teksta.	Nije uvjetovan, može biti kao u svakom od ostalih sustava.	Nije uvjetovan, može biti kao u svakom od ostalih sustava.	Mogu biti kao u ostalim sustavima.
Projektni (učenici izrađuju nastavni projekt o nekoj temi u kome povezuju sve spoznaje o toj temi iz različitih izvora, u osnovi teorija didaktičkog projekta)	Oko književnog teksta kao središnjeg elementa vežu se spoznaje iz raznih izvora vezane za temu teksta, a zatim se tema višeizvorno sistematizira i sintetizira.	Sam oblikuje projekt na zadanu temu.	Pomaže u odabiru teme i izvora te kontrolira sistematizaciju i sintezu znanja o temi.	Skupni rad, rad u parovima, individualni rad, višesmjerno komuniciranje, metoda istraživanja, raspravljanje, rad na tekstu i drugim izvorima znanja.
Komunikacijski (učenici književni tekst upoznaju u lancu komunikacijskih situacija, u osnovi teorija književnoestetske komunikacije)	Umjetnički i znanstveni književni sadržaj raščlanjuje se u sadržajne cjeline, koje se uključuju u komunikacijske situacije s raznim oblicima i metodama rada.	Sami rade u skupinama i povezuju komunikacijske situacije u lanac koji se na kraju zatvara u sintetiziranu cjelinu.	Pomaže u organiziranju komunikacijskih situacija i nadzire njihovo povezivanje u cjelinu.	Višesmjerno komuniciranje, rad na tekstu, rad pojedinaca, skupina i parova, okrugli stol.
Otvoreni (učenici sami izabiru tekstove na kojima će raditi i zadatke koje će rješavati, u osnovi teorija slobodne nastave)	Svaki se učenik, par ili skupina mogu opredijeliti za svoj tekst na kome će raditi.	Slobodno odabiru tekstove i načine rada, nisu strogo ograničeni vremenom, prostorom ni razredom.	Pomaže učenicima u pronalaženju tekstova, knjiga i medijskih zapisa koje oni zatraže te u konačnoj sintezi naučenog.	Višesmjerna komunikacija, rad na tekstu i drugim izvorima individualno, u paru ili skupini.
Multimedijski (u učenju književnosti sudjeluju ravnopravno razni mediji, u osnovi su postavke teorija	Tiskani tekst ravnopravan je elektronskom tekstu, uzima se iz tiskane ili elektronske knjige.	Rade pod vodstvom učitelja na medijski različitim tekstovima, promjenjiva samostalnost u	Organiziraju multimedijsko učenje pribavljanjem izvora, kontroliraju tijek rada i učinke.	Mogu biti kao u ostalim sustavima uzimajući u obzir posebne zahtjeve pojedinih medija.

pojedinih medija)		radu.		
Timski (u nastavi sudjeluju dva ili više sudionika u ulozi učitelja, u osnovi teorije timske i integrirane nastave)	Tekst se kombinira s drugim vrstama: glazbom, likovnim djelima na elektronskim nosačima zvuka i slike.	Rade s više učitelja naizmjenice, promjenjiva samostalnost u radu.	Tim učitelja (pravi učitelj, književnik, glumac, pjevač) dijele poslove po stručnosti, kontroliraju sintezu naučenog.	Primjenjuju se najčešće oblici i metode korelacijske, problemske i projektne nastave.

4.1. PROBLEMSKO-STVARALAČKI SUSTAV

„Problemska nastava poseban je didaktičko-metodički sustav koji se suprotstavlja predavačko-reproduktivnim oblicima nastave“ (Rosandić, 2005, str. 219). Ona se zasniva na iskustvenom učenju. Njezino ishodište proizlazi iz teorije projektne nastave tzv. projekt-metoda. Također se počeci problemske nastave vežu uz Johna Deweyja koji se zalagao za takav koncept nastave koji bi bio usmjeren na učenika. Smatrao je da je učenje uspješnije ako učenici uče u skupinama, donose odluke i napreduju vlastitom brzinom (Delaney prema Vukojević i Tomašević, 2020). Rješavanje problema jako je važno jer učenik tijekom rješavanja problema uči tako da primjenjuje i angažira svoja prethodna iskustva u rješavanju novonastalih situacija u vlastitom spoznajnom prostoru. Učenik uči u procesu snalaženja u novim uvjetima u kojima treba prepoznati problemsku situaciju te njenim rješavanjem doći do nove spoznaje. Jelavić (2008) navodi da takvo učenje nema adaptacijski karakter jer problem sadrži nešto što ne postoji u iskustvu, odnosno nešto novo i neproživljeno. Problem se može definirati na različite načine. Welch je definirao problem kao integrativnu aktivnost opažanja, povezivanja, pamćenja, uopćavanja, sjećanja i rekonstrukcije ideja (Rosandić, 2005). Legrand otkriva problem u povezivanju dviju operacija, McConnell u pojavljivanju teškoća, a Dominowski promatra problem kao poseban oblik učenja i shvaćanja ideja (Rosandić, 2005). Prema tome može se zaključiti da su u definiranju problema zastupljeni pojmovi teškoća, zapreka i težnja da se prevladavaju zapreke koje stoje na putu rješavanju problema (Rosandić, 2005). Maja Cindrić (2016) smatra da je rješavanje problema kompetencija koja je nužna za snalaženje u svakodnevnim životnim situacijama. Vukojević i Tomašević (2020) navode da problemska nastava utječe na poboljšanje jezičnih vještina u učenju i poučavanju jezika, pospješuje učenikovu kompetenciju u korištenju jezika te potiče učenikovu motivaciju, samostalnost i usredotočenost. Cindrić (2016) navodi da problem nema samo jedno rješenje te da se prilikom njegovog rješavanja koriste različite strategije i znanja, a ne samo jednostavne radnje ili već propisani algoritmi. To znači da rješenje problema ne mora biti jedinstveno te da

ga svaki učenik može riješiti na svoj način. Problemska nastava doprinosi uspješnosti odgojno-obrazovnog procesa tako da razvija znatiželju, interes, tehnike samostalnog usvajanja novih znanja te produktivno mišljenje (Vukojević i Tomašević prema Obradović i Pofuk, 2020). Problemski pristup osposobljava učenika za kritičko procjenjivanje sadržaja koji se proučavaju, za dublje doživljavanje i pouzdano razumijevanje (Kadum-Bošnjak i Peršić, 2007). Također Bežen (2008) smatra da je problemska nastava, uz integriranu i projektnu, najpogodnija za oslobađanje kreativnosti učenika, ali i učitelja, razvijanje inicijativnosti i kritičnosti te samostalno učenje.

4.1.1. USTROJ NASTAVNOG SATA U PROBLEMSKO-STVARALAČKOM SUSTAVU

Rosandić (2005) navodi da nastavni sat problemske nastave obuhvaća sljedećih pet sastavnica:

1. Prva faza – *stvaranje problemske situacije.*
2. Druga faza – *definiranje problema i metoda kojima se istražuje problem.*
3. Treća faza – *organiziranje samostalnog istraživačkog rada.*
4. Četvrta faza – *analiziranje rezultata istraživanja, njihovo korigiranje i dopunjavanje.*
5. Peta faza – *zadaci za samostalni rad.*

Bežen (2008) je u knjizi *Metodika – znanost o poučavanju nastavnog predmeta* ovih pet faza preformulirao u nastavne etape i pobliže ih objasnio te se tako struktura nastavne jedinice u problemskoj nastavi jezika sastoji od sljedećih pet nastavnih etapa: *1. stvaranje problemske situacije, 2. postavljanje (formuliranje) problema, 3. rasprava o načinima rješavanja problema i postavljanje hipoteze, 4. samostalno rješavanje problema i 5. zajednički uvid u rezultate i konačno rješenje problema.*

1. Stvaranje problemske situacije

Bežen (2008) objašnjava da u ovoj nastavnoj etapi učitelj problemsku situaciju otvara motivacijskim uvodom koja se razrađuje u razgovoru između njega i učenika. „Problemska se situacija izgrađuje na suprotstavljanju različitih gledišta koja problem otvaraju i sugeriraju, na proturječnostima koje treba razriješiti, na pitanju koje traži dokumentiran odgovor, na tezi koju treba dokazati i obraniti“ (Rosandić, 2005, str. 226). U problemskoj situaciji učenika se potiče na stvaralačko mišljenje, razvija se inicijativa te se budi emocionalna napetost i

intelektualni nemir (Kadum-Bošnjak i Peršić, 2007). Rosandić (2005) navodi da se problemska situacija stvara različitim postupcima:

1. Ako učenici iskažu suprotna mišljenja o istom problemu, nastaje problemska situacija koja traži obrazloženje. Do oprečnih mišljenja najčešće će doći u raspravi o likovima i njihovim postupcima, o pojedinim situacijama u djelu i sl.

2. Problemska situacija može nastati postavljanjem teze koju treba prihvatiti ili odbiti. Ako učenik prihvati postavljenu tezu, usredotočit će se na istraživanje elemenata koji tu tezu potvrđuju. Ako odbije tezu, treba istražiti elemente koji će tezu odbiti. Učitelj ili učenik može postaviti tezu pisano ili usmeno.

3. Problemsku situaciju može stvoriti anketa. U orijentacijskoj anketi postavljena su problemska pitanja koja potiču učenike da izraze svoje mišljenje i stav o određenom problemu. U anketi se mogu postaviti pitanja koja će postati ishodište analize te se takva pitanja daju prije interpretacije nekog djela. Nakon što učenici odgovore na postavljena pitanja, stvorit će se problemska situacija jer se njihovi odgovori neće podudarati i biti jednoznačni.

4. Problemska situacija može se ostvariti citiranjem poslovice, mota ili aforizma u kojima se izražava stav prema životu, svojevrsna životna filozofija. Učitelj je taj koji citira poslovicu, aforizam ili moto te je učenikov zadatak raščlaniti i objasniti poruku, a zatim se uspostavlja veza između poruka i književnog problema.

5. Problemska situacija može se ostvariti interpretativnim čitanjem teksta. Isti tekst interpretira se na više načina tako da svaki interpret unosi u čitanje svoj doživljaj stvarajući svoju interpretaciju teksta. Zatim se učenici opredjeljuju za onu interpretaciju koja je vjerodostojnije izrazila autorovu idejno-estetsku zamisao. Različite interpretacije stvaraju problemsku situaciju izazivajući spor koji se razrješava raspravom i analizom teksta.

6. Problemska se situacija može stvoriti uspoređivanjem književnoga i glazbenoga djela koje je poslužilo kao inspiracija skladatelju. Učenici će uočiti razlike uspoređivanjem skladbe i teksta književnoga djela te će upravo te razlike izazvati problem. Trebat će shvatiti zašto je skladatelj odstupio od teksta-predloška i čime su motivirana ta odstupanja.

7. Problemska se situacija može stvoriti uspoređivanjem filmskoga i književnoga djela. Postupak pri stvaranju ovakve problemske situacije izgleda ovako: nakon što učenici upoznaju književni tekst, prikazuje se film snimljen na temelju predloška tog teksta, a zatim slijedi problemsko pitanje koje će biti usmjereno na uspoređivanje teksta i filma. Pitanje treba izazvati spor koji se razrješuje usporednom analizom.

8. Problemska se situacija može stvoriti uspoređivanjem književnoga teksta i ilustracije. Učenici promatraju različite ilustracije istog lika ili epizode. Uspoređivanjem teksta, tj. piščeve zamisli lika ili epizode s likovnim ostvarenjem nastaje problem. Uspoređivanjem različitih ilustracija istog lika ili epizode nastaje spor koji će izazvati dublju analizu i argumentaciju stavova i sudova.

9. Problemska se situacija može stvoriti postavljanjem teze koju postavlja učitelj. U postavljenoj tezi treba se formulirati problem koji će učenike potaknuti na razmišljanje i opredjeljivanje.

10. Književnokritički tekst može poslužiti za stvaranje problemske situacije. Učitelj navodi dva različita mišljenja o određenom književnom problemu (postupku, liku i sl.), a učenici se opredjeljuju za jedno mišljenje te traže argumentaciju.

11. Problemska se situacija može stvoriti kada učenik postavi određeno pitanje ili tezu koja izaziva spor. Zatim će učenici spor razriješiti analizom, odnosno pronalaženjem argumenata.

12. Problemska se situacija može stvoriti postavljanjem alternativnog pitanja (zadatka). Od više mogućnosti učenici odabiru one koje se čine prihvatljivima.

2. Postavljanje (formuliranje) problema

U ovoj nastavnoj etapi učitelj s učenicima postavlja problem koji će učenici istraživati te se problem postavlja tj. formulira (bit, granice, obilježja).

3. Rasprava o načinima rješavanja problema i postavljanje hipoteza

U ovoj nastavnoj etapi učitelj s učenicima raspravlja o mogućim načinima rješenja problema te učenici samostalno postavljaju hipoteze.

4. Samostalno rješavanje problema

U ovoj nastavnoj etapi učenici samostalno (u skupinama, parovima ili pojedinačno) rješavaju problem te provjeravaju rješenje problema. Kadum-Bošnjak i Peršić (2007) navode da problemske zadatke učenici mogu rješavati samostalno ili ih u potpunosti vodi učitelj. Bez obzira na to, učitelj ih uvijek u većoj ili manjoj mjeri usmjerava. Rosandić (1986) smatra da se proces rješavanja problema odvija u pet faza. U prvoj fazi učenik uočava problem, svjesno usmjerava pažnju na otkrivanje odnosa i posebnosti koje problem sadrži te osjeća nedoumice i teškoće. Učenik postaje radoznao i ima želju riješiti problem. U drugoj fazi problem se

pobliže određuje. Problem se razlaže i traže se mogućnosti za njegovo rješavanje, učenici dolaze do informacija važnih za rješavanje problema. U trećoj fazi učenici pokušavaju rješavati problem: postavljaju problemska pitanja, alternative, navode određene činjenice kao prilog za rješavanje problema, uspoređuju problem sa sličnim problemima koje su rješavali i sl. Četvrta faza traži kreativnost, očituju se kreativne mogućnosti učenika u osvjetljavanju i razlaganju problema. U petoj fazi dolazi do verifikacije hipoteza. Učenik pronalazi argumentaciju za postavljene teze, poziva se na izvore informacija. Na temelju argumentacije razrješava problem. Kadum-Bošnjak i Peršić (2007) navode kako se rješavanje problemskih zadataka može organizirati na tri načina: *objašnjenjem, predviđanjem i invencijom ili pronalaženjem*. Ako se organizira rješavanje problemskog zadatka objašnjenjem, ono uključuje raznovrsne postupke i misaone operacije kao što su prikupljanje i odabiranje podataka, dokazivanje, argumentiranje, sistematiziranje i klasificiranje. Ako se organizira rješavanje problemskog zadatka predviđanjem, njegov osnovni smisao jest da se predvide budući događaji, saznaju posljedice koje će se naknadno ostvariti. Ako se organizira rješavanje problemskog zadatka invencijom ili pronalaženjem, njegov je osnovni smisao to što učenici, koristeći se svojom dosjetljivošću i originalnošću, dolaze do novih i neočekivanih rješenja.

5. Zajednički uvid u rezultate i konačno rješenje problema

U ovoj nastavnoj etapi učenici iznose pred cijelim razrednim odjelom svoje rješenje problema te ga obrazlažu. Učenici i učitelj raspravljaju o iznijetim rješenjima te se formulira točno rješenje problema.

4.1.2. METODE, OBLICI I SREDSTVA U PROBLEMSKOJ NASTAVI

Budući da je problemska nastava usmjerena na samostalan istraživački i stvaralački rad učenika, koriste se nastavne metode koje će to i poticati. Stoga se koriste sljedeće metode: metoda heurističkog razgovora, metoda stvaralačkog čitanja teksta, istraživačka metoda te reproduktivno-stvaralačka metoda. Metoda heurističkog razgovora jest metoda u kojoj učitelj razvojnim razgovorom učenike dovodi do shvaćanja sadržaja koji se poučava, odnosno do shvaćanja nekog problema, a na kraju učenik sam otkrije rješenje. U problemskoj nastavi potrebno je postavljati problemska, perspektivna, uopćena i alternativna pitanja (Rosandić, 2005). Problemska pitanja stavljaju problem pred učenika, a točan odgovor na postavljeno pitanje daje se nakon istraživanja određenog problema. Perspektivna pitanja omogućuju

otvaranje perspektive, cilj istraživačkog napora. U njima su sadržane odrednice do kojih se dolazi analitički (Rosandić, 2005). Uopćena pitanja slična su perspektivnim pitanjima, samo što uopćena pitanja ne otvaraju perspektivu već traže obrazloženje i razradu. Alternativna pitanja sadrže više odrednica koje će potaknuti stupanj kolebanja i dvoumljenja. Metoda stvaralačkog čitanja teksta osamostaljuje učenike u otkrivanju teksta te im omogućuje stvaralačko i individualno pristupanje tekstu. Ta metoda omogućuje razumijevanje sadržaja, autorova stava, sposobnost emocionalnog proživljavanja situacija koje pruža tekst i sposobnost procjenjivanja (Rosandić, 2005). Također je važan stvaralački proces koji se očituje pri čitanju teksta te tako postoji četiri glavna oblika stvaralačkog procesa u teoriji stvaralačke nastave: a) otvorenost prema vlastitom doživljaju, b) stavljanje tog doživljaja u žarište, c) disciplina akcija kako bi se razvilo žarište, d) završetak – dovođenje djelatnosti do kraja (Rosandić, 2005). Čitajući tekst učenici proživljavaju iskustva, uspomene i doživljaje, postavljaju sebe u žarište čitateljevih interesa, oblikuju dojmove i doživljaje o tekstu te ih objavljuju. Istraživačka metoda najvažnija je u problemskoj nastavi jer učenik samostalno prolazi sve etape istraživanja: definira problem, stvara plan istraživanja, postavlja hipotezu, određuje način njezine verifikacije, izvodi zaključke i sudove (Rosandić, 2005). Ova se metoda približava istraživačkom radu znanstvenika, ali je razlika u tome što znanstvenik otkriva nove spoznaje, a učenik otkriva spoznaje koje nisu nepoznate u znanosti, ali su za njega nove jer se nikada do tada nije susreo s njima. Rosandić (2005) navodi da se problemska nastava može organizirati u tri osnovna oblika, a to su frontalni, individualni ili skupni i u parovima. U frontalnom obliku rada svi učenici rješavaju isti problem te se može proširiti krug problema koji se istražuju. Također se u skupnom obliku rada mogu proširiti istraživački problemi. Rad u parovima omogućuje razvijanje kritičkog mišljenja i širenje različitih gledišta. U problemskoj se nastavi koriste suvremena tehnička sredstva i pomagala: nastavni filmovi, dijafilmovi, televizija, računalo, Internet itd. Osim tehničkih i elektroničkih sredstava i pomagala, koriste se i različite vrste tekstova (književnoumjetnički, književnokritički, esejistički i didaktički).

5. METODIČI PRISTUP SLIKOVNICI U PROBLEMSKO-STVARALAČKOM SUSTAVU

5.1. PRIPRAVA ZA IZVEDBU NASTAVNOG SATA (1. RAZRED)

Nastavni predmet:	Hrvatski jezik
Nastavna jedinica:	Hans Christian Andersen: Ružno pače
Razred:	1.
Odgojno-obrazovni ishodi: OŠ HJ B.1.1. Učenik izražava svoja zapažanja, misli i osjećaje nakon slušanja/čitanja književnoga teksta i povezuje ih s vlastitim iskustvom. OŠ HJ B.1.2. Učenik sluša/čita književni tekst, izražava o čemu tekst govori i prepoznaje književne tekstove prema obliku u skladu s jezičnim razvojem i dobi. OŠ HJ B.1.4. Učenik se stvaralački izražava prema vlastitome interesu potaknut različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta.	Razrada odgojno-obrazovnih ishoda: - izražava opisane situacije i doživljeno u književnome tekstu riječima, crtežom i pokretom - izražava mišljenje o postupcima likova - uspoređuje postupke likova iz književnoga teksta s vlastitim postupcima i postupcima osoba koje ga okružuju - opisuje situacije, događaje i likove u književnim tekstovima - koristi se jezičnim vještinama, aktivnim rječnikom radi oblikovanja uradaka u kojima dolazi do izražaja kreativnost, originalnost i stvaralačko mišljenje - istražuje, eksperimentira i slobodno radi na temi koja mu je bliska
Očekivanja međupredmetnih tema:	<u>Učiti kako učiti</u> uku A.1.1. 1. Upravljanje informacijama. - Učenik uz pomoć učitelja traži nove informacije iz različitih izvora i uspješno ih primjenjuje pri rješavanju problema. <u>Osobni i socijalni razvoj</u> osr A.1.4. Razvija radne navike. - Učenik ispunjava obveze uz nadzor. osr B.1.2. Razvija komunikacijske kompetencije. – Učenik aktivno

	sluša, daje i prima povratne informacije i komunicira u skladu s komunikacijskim pravilima. osr C.1.2. Opisuje kako društvene norme i pravila reguliraju ponašanje i međusobne odnose. - Prepoznaje pravedno i pošteno ponašanje. osr C.1.3. Pridonosi skupini. – Učenik aktivno sudjeluje u aktivnostima skupine. <u>Održivi razvoj</u> odr A.1.2. Opisuje raznolikost u prirodi i razlike među ljudima. - Prihvaća različitosti među ljudima. odr B.1.1. Prepoznaje važnost dobronamjernoga djelovanja prema ljudima i prirodi. - Razlikuje dobronamjerne od drugih oblika djelovanja prema ljudima. odr C.1.2. Identificira primjere dobrog odnosa prema drugim ljudima. - Razlikuje dobar od lošega odnosa između ljudi.
Međupredmetna povezanost (korelacija)	PID OŠ C.1.1. Učenik zaključuje o sebi, svojoj ulozi u zajednici i uviđa vrijednosti sebe i drugih. PID OŠ C.1.2. Učenik uspoređuje ulogu i utjecaj prava, pravila i dužnosti na pojedinca i zajednicu te preuzima odgovornost za svoje postupke. OŠ HJ A.1.1. Učenik razgovara i govori u skladu s jezičnim razvojem izražavajući svoje potrebe, misli i osjećaje. OŠ HJ A.1.2. Učenik sluša jednostavne tekstove, točno izgovara glasove, riječi i rečenice na temelju slušanoga teksta. OŠ HJ A.1.3. Učenik čita tekstove primjerene početnomu opismenjavanju i jezičnome razvoju. OŠ HJ A.1.4. Učenik piše školskim formalnim pismom slova, riječi i kratke rečenice u skladu s jezičnim razvojem.
Metode učenja i poučavanja:	metoda razgovora, metoda promatranja, metoda čitanja, metoda pisanja, metoda govorenja, metoda slušanja, metoda rada na tekstu, metoda usmenog izlaganja, istraživačka metoda
Oblici rada:	frontalni rad, rad u skupinama
Nastavna sredstva i pomagala:	slikovnica <i>Ružno pače</i> , <i>Konvencija o dječjim pravima</i> , pisanka, olovka, brisalo, papiri, PowerPoint prezentacija, projektor, smjernice za rad

Metodički sustav:	Problemsko-stvaralački sustav			
KLJUČNE STRATEŠKE ODREDNICE	POLOŽAJ KNJIŽEVNOG TEKSTA	POLOŽAJ UČENIKA	POLOŽAJ UČITELJA	OBLICI RADA, KOMUNIKACIJA, METODE, SREDSTVA
Učitelj organizira samostalni rad učenika u rješavanju problema.	Književni tekst (<i>Ružno pače</i>) jest predložak koji služi kao primjer neprihvatanja različitosti. Na temelju njega učenici analiziraju nepristojna ponašanja određenih životinja prema životinji koja je različita. Istražuju koja se prava krše u književnom tekstu.	Učenik samostalno rješava problem i traži izlaz iz problemske situacije koju postavlja učitelj.	Učitelj organizira problemsku situaciju i postavlja probleme učenicima te raspravlja s učenicima o rezultatima.	- frontalni rad - rad u skupinama - metoda razgovora - metoda čitanja - metoda pisanja - metoda govorenja - metoda slušanja - metoda rada na tekstu - istraživačka metoda - višesmjerna komunikacija

STRUKTURA I TRAJANJE NASTAVNOG SATA

1. Stvaranje problemske situacije

Razgovor o različitosti te ljudskim i dječjim pravima.

2. Postavljanje (formuliranje) problema

Učiteljica čita slikovnicu *Ružno pače* te postavlja pitanja nakon pročitano teksta.

Učiteljica postavlja dva problema koja će učenici rješavati (kako riješiti problem neprihvatanja različitosti i koja se prava ne poštuju).

3. Rasprava o načinima rješavanja problema i postavljanje hipoteze

Učiteljica razgovara s učenicima o Međunarodnom danu dječjih prava te daje upute za rad.

4. Samostalno rješavanje problema

Učenici u skupinama samostalno određuju rješenja postavljenih problema.

5. Zajednički uvid u rezultate i konačno rješenje problema

Svaka skupina objavljuje svoje rezultate rada te učiteljica na ploču piše konačna rješenja problema.

TIJEK IZVOĐENJA NASTAVNE JEDINICE			
Nastavna etapa	Sadržaj nastavne etape	Metodičko oblikovanje (oblici rada i nastavne metode)	Međupredmetne teme; Korelacija
Stvaranje problemske situacije	Učiteljica na prezentaciji (Prilog 1) prikazuje fotografiju te započinje razgovor s učenicima postavljajući pitanja. <i>Usporedi djecu prikazanu na fotografiji.</i> <i>Po čemu su slična?</i> <i>Po čemu su različita?</i> Učiteljica na ploču zapisuje rečenicu „Svatko je poseban na svoj način.“ te postavlja pitanja o posebnosti i različitosti te o ljudskim pravima. <i>Jeste li ikada čuli rečenicu „Svatko je poseban na svoj način.“?</i> <i>Što bi to značilo?</i> <i>Kako osoba može biti posebna? Po čemu?</i> <i>Smatrate li da je svaka osoba posebna? Zašto?</i> <i>Trebamo li prihvatiti posebnost i različitost osobe? Zašto?</i> <i>Kako se trebamo ponašati jedni prema drugima?</i> <i>Smijete li se rugati drugima?</i> <i>Je li svaki čovjek jedinstven i vrijedan?</i> <i>Ima li svaka osoba prava?</i> <i>Znate li navesti neka prava?</i> <i>Imate li i vi prava? Koja?</i> <i>Smiju li se prava kršiti?</i>	Oblici rada: -frontalni rad Nastavne metode: -slušanje -govorenje -razgovor -promatranje	osr B.1.2. odr A.1.2. OŠ HJ A.1.1. PID OŠ C.1.1. PID OŠ C.1.2.

Postavljanje (formuliranje) problema	Učiteljica s učenicima sjedi u krugu, u ruke uzima slikovnicu <i>Ružno pače</i> okrenuvši je prema učenicima te ju započinje čitati. Nakon čitanja, učiteljica razgovara s učenicima postavljajući pitanja koja potiču na razmišljanje. <i>Tko je u priči poseban na svoj način? Po čemu je poseban? Kako su se životinje ponašale prema Ružnom pačetu? Kako se Ružno pače osjećalo u tim trenucima? Je li Ružno pače doista ružno? Zašto mu svi govore da je ružno? Postoji li netko u priči tko se dobronamjerno ponašao prema Ružnom pačetu? Što biste poručili životinjama koje su ga izrugivale? Koja je prava imalo Ružno pače, ali ih životinje nisu poštivale?</i> Učiteljica postavlja dva problema koja će učenici rješavati. <i>Vaš je zadatak da pomoću slikovnice Ružno pače istražite kako su se životinje ponašale prema Ružnom pačetu i date prijedloge kako biste riješili problem neprihvatanja različitosti te da istražite koja se prava ne poštuju u slikovnici.</i>	Oblici rada: -frontalni rad Nastavne metode: -slušanje -govorenje -čitanje -razgovor	osr A.1.4. odr B.1.1. osr C.1.2. OŠ HJ A.1.1. OŠ HJ A.1.2. PID OŠ C.1.1.
Rasprava o načinima rješavanja problema i postavljanje hipoteze	Učiteljica razgovara s učenicima o dječjim pravima. <i>Znate li što se obilježava Međunarodnim danom dječjih prava?</i>	Oblici rada: -frontalni rad Nastavne metode: -slušanje	osr B.1.2. OŠ HJ A.1.1.

	<i>Jeste li ikada čuli za Konvenciju o pravima djeteta?</i> <i>Što bi u tom dokumentu moglo pisati?</i> Učenici će u skupinama pronalaziti rješenja za postavljene probleme. Svaka skupina dobiva slikovnicu <i>Ružno pače</i>, prilagođenu <i>Konvenciju o pravima djeteta</i> učeničkom uzrastu (Prilog 2) te smjernice za rad (Prilog 3). Rezultate rada zapisuju na dobiveni papir sa smjernicama za rad.	-govorenje -razgovor	
Samostalno rješavanje problema	Skupine samostalno određuju rješenja postavljenih problema. Sve skupine imaju dva ista zadatka: 1. Učenici u slikovnici trebaju istražiti kako su se životinje ponašale prema Ružnom pačetu i dati prijedloge kako bi riješili problem neprihvatanja različitosti. 2. Učenici se služe prilagođenom <i>Konvencijom o pravima djeteta</i> te istražuju koja prava životinje u slikovnici ne poštuju.	Oblici rada: -rad u skupinama Nastavne metode: -razgovor -govorenje -pisanje -čitanje -metoda rada na tekstu -istraživanje	uku A.1.1.1. osr A.1.4. osr B.1.2. osr C.1.3. odr C.1.2. odr B.1.1. PID OŠ C.1.2. OŠ HJ A.1.4.
Zajednički uvid u rezultate i konačno rješenje problema	Svaka skupina objavljuje svoje rezultate rada. Dok predstavnici skupina izlažu, ostali učenici aktivno slušaju. Učiteljica postavlja pitanja te na ploču zapisuje konačna rješenja problema. <i>Po čemu su ljudi slični?</i> <i>Po čemu se razlikuju?</i> <i>Trebamo li poštivati različitosti?</i> <i>Zašto?</i> <i>Kako se trebamo ponašati jedni prema</i>	Oblici rada: -rad u skupinama -frontalni rad Nastavne metode: -govorenje -slušanje -razgovor -usmeno izlaganje	osr B.1.2. osr C.1.2. odr A.1.2. OŠ HJ A.1.1. OŠ HJ A.1.3.

	<i>drugima?</i> <i>Zašto postoje ljudska i dječja prava?</i> <i>Smiju li se ona kršiti?</i>		

Plan ploče

Prihvaćanje različitosti i dječja prava

Svatko je poseban na svoj način.

Ljudi su slični, ali se međusobno i razlikuju.

Ljudi se razlikuju prema izgledu i interesima.

Svaki je čovjek jedinstven i vrijedan.

Svakog čovjeka trebamo poštovati.

Svaka osoba ima prava.

Poštivanje prava obveza je svakog od nas.

Prilog 1

Prilog 2

SVAKA OSOBA MLAĐA OD 18 GODINA IMA SVA PRAVA OPISANA U OVOJ KONVENCIJI.

PRAVA IMAJU SVA DJECA BEZ OBZIRA NA RASU, VJERU I JEZIK KOJIM GOVORE.

SVA DJECA IMAJU PRAVO NA ŽIVOT.

SVA DJECA IMAJU PRAVO NA OBRAZOVANJE.

SVA DJECA IMAJU PRAVO NA ODMOR I IGRU.

SVA DJECA IMAJU PRAVO NA ZDRAVSTVENU ZAŠTITU.

SVA DJECA IMAJU PRAVO NA PITKU VODU.

SVA DJECA IMAJU PRAVO NA ZDRAVU HRANU.

SVA DJECA IMAJU PRAVO NA ČIST OKOLIŠ.

SVAKO DIJETE IMA PRAVO NA LUBAV I ZAŠTITU. RODITELJI ILI SKRBNICI TREBAJU ŠTITITI DIJETE OD NASILJA.

RODITELJI ILI SKRBNICI TREBAJU ŠTITITI DIJETE OD NASILJA.

SVA DJECA IMAJU PRAVO NA DRUŽENJE S DRUGIMA.

VLADE SVIH DRŽAVA TREBAJU OSIGURATI DA DJECA IMAJU SVA OVA PRAVA.

Prihvatanje različitosti i dječja prava

Uputa za rad: Rješavajte zadatak po zadatak. Odgovore zapisujte u pisanke. Pazite na urednost.

1. Pronađite u slikovnici kako su se životinje ponašale prema Ružnom pačetu te u pisanku zapišite ponašanje svake životinje. Razmislite koja se životinja najneprikladnije ponašala prema Ružnom pačetu i obrazložite zašto tako mislite. Dajte prijedloge kako biste riješili problem neprihvatanja različitosti (biste li životinje naučili ponešto o dobronamjernom ponašanju, različitostima i dječjima pravima, biste li životinjama nešto poručili?...).

2. Pročitajte *Konvenciju o pravima djeteta* te istražite koja prava životinje u slikovnici ne poštuju (Koja prava ima Ružno pače, a životinje ih ne poštuju?).

5.2. PRIPRAVA ZA IZVEDBU NASTAVNOG SATA (2. RAZRED)

Nastavni predmet:	Hrvatski jezik
Nastavna jedinica:	Sunčana Škrinjarić: <i>Gospođica Neću</i>
Razred:	2.
Odgojno-obrazovni ishodi:	Razrada odgojno-obrazovnih ishoda:
OŠ HJ A.2.5. Učenik upotrebljava i objašnjava riječi, sintagme i rečenice u skladu s komunikacijskom situacijom.	- prepoznaje i razlikuje izjavnu, upitnu i uskličnu te jesnu i niječnu rečenicu u tekstu - stvara i piše izjavne (potvrdne i niječne), upitne, usklične rečenice
Očekivanja međupredmetnih tema:	<u>Učiti kako učiti</u> uku A.1.1. 1. Upravljanje informacijama. - Učenik uz pomoć učitelja traži nove informacije iz različitih izvora i uspješno ih primjenjuje pri rješavanju problema. <u>Osobni i socijalni razvoj</u> osr A.1.4. Razvija radne navike. - Učenik ispunjava obveze uz nadzor. osr B.1.2. Razvija komunikacijske kompetencije. – Učenik aktivno sluša, daje i prima povratne informacije i komunicira u skladu s komunikacijskim pravilima. osr C.1.3. Pridonosi skupini. – Učenik aktivno sudjeluje u aktivnostima skupine. <u>Održivi razvoj</u> odr C.1.2. Identificira primjere dobrog odnosa prema drugim ljudima. - Razlikuje dobar od lošeg odnosa između ljudi. Koristi se nenasilnim metodama za rješavanje sukoba.
Međupredmetna povezanost (korelacija)	OŠ HJ A.2.1. Učenik razgovara i govori u skladu s temom iz svakodnevnoga života i poštuje pravila uljudnoga ophođenja. OŠ HJ A.2.3. Učenik čita kratke tekstove tematski prikladne učeničkomu iskustvu, jezičnomu razvoju i interesima. OŠ HJ A.2.4. Učenik piše školskim rukopisnim pismom slova, riječi i kratke rečenice u skladu s jezičnim razvojem.
Metode učenja i poučavanja:	metoda razgovora, metoda čitanja, metoda pisanja, metoda govorenja, metoda slušanja, metoda rada na tekstu, metoda usmenog izlaganja, istraživačka metoda
Oblici rada:	frontalni rad, rad u skupinama

Nastavna sredstva i pomagala:	slikovnica <i>Gospođica Neću</i> , <i>Prvi školski pravopis hrvatskoga jezika</i> , pisanka, olovka, brisalo, papiri, PowerPoint prezentacija, projektor, smjernice za rad			
Metodički sustav:	Problemsko-stvaralački sustav			
KLJUČNE STRATEŠKE ODREDNICE	POLOŽAJ KNJIŽEVNOG TEKSTA	POLOŽAJ UČENIKA	POLOŽAJ UČITELJA	OBLICI RADA, KOMUNIKACIJA, METODE, SREDSTVA
Učitelj organizira samostalni rad učenika u rješavanju problema.	Književni tekst (<i>Gospođica Neću</i>) jest predložak koji je zasićen niječnicom <i>ne</i> radi usvajanja pravilnog pisanja niječnice <i>ne</i> te služi kao primjer nepristojnog ponašanja.	Učenik samostalno rješava problem i traži izlaz iz problemske situacije koju postavlja učitelj.	Učitelj organizira problemsku situaciju i postavlja probleme učenicima te raspravlja s učenicima o rezultatima.	- frontalni rad - rad u skupinama - metoda razgovora - metoda pisanja - metoda govorenja - metoda slušanja - metoda rada na tekstu -istraživačka metoda -višesmjerna komunikacija
STRUKTURA I TRAJANJE NASTAVNOG SATA				
1. Stvaranje problemske situacije Razgovor o potvrdnim i niječnim rečenicama te o nepristojnom ponašanju. 2. Postavljanje (formuliranje) problema Učiteljica postavlja dva problema koja će učenici rješavati (kako riješiti Minino nepristojno ponašanje i pisanje niječnice <i>ne</i>). 3. Rasprava o načinima rješavanja problema i postavljanje hipoteze Učiteljica razgovara s učenicima o tome gdje bi mogli pronaći pravila za pisanje niječnice <i>ne</i> te na koji bi način oni riješili problem Mininog ponašanja. 4. Samostalno rješavanje problema Učenici u skupinama samostalno određuju rješenja postavljenih problema. 5. Zajednički uvid u rezultate i konačno rješenje problema Svaka skupina objavljuje svoje rezultate rada te učiteljica na ploču piše konačna rješenja problema.				

TIJEK IZVOĐENJA NASTAVNE JEDINICE			
Nastavna etapa	Sadržaj nastavne etape	Metodičko oblikovanje (oblici rada i nastavne metode)	Međupredmetne teme; Korelacija
Stvaranje problemske situacije	Učiteljica započinje razgovor o potvrdnim i niječnim rečenicama postavljajući pitanja: <i>Navedite jednu uskličnu niječnu rečenicu.</i> <i>Navedite jednu uskličnu potvrdnu rečenicu.</i> <i>Preoblikuj rečenicu „Popit ću bijelu kavu.“ u niječnu rečenicu.</i> <i>Preoblikuj rečenicu „Neću ići u krevet!“ u potvrdnu rečenicu.</i> <i>Navedite jednu upitnu niječnu rečenicu.</i> <i>Navedite jednu upitnu potvrdnu rečenicu.</i> Zadane su niječne rečenice kojima se poručuju nedolična ili nepristojna ponašanja (Prilog 1). 1. <i>Neću ići spavati!</i> 2. <i>Neću ti posuditi gumicu!</i> 3. <i>Bako, neću ići kupiti kruh!</i> 4. <i>Neću se s vama igrati skrivača!</i> 5. <i>Neću popiti bijelu kavu koju si mi pripremila!</i> Nakon što su učenici pročitali svaku rečenicu, učiteljica postavlja pitanja: <i>Kako se nazivaju ovakve rečenice?</i> <i>Što biste rekli kakva je osoba koja izgovara ove rečenice?</i> <i>Kakvo je ponašanje takve osobe?</i>	Oblici rada: -frontalni rad Nastavne metode: -slušanje -govorenje -razgovor	osr B.1.2. odr C.1.2. OŠ HJ A.2.1.

	<i>Smijemo li na tuđe zamolbe odgovarati s „neću“?</i> <i>Kako se trebamo ponašati jedni prema drugima?</i> <i>Mislite li da se osoba koja izgovara ove rečenice lijepo ponaša prema drugima?</i> <i>Što biste joj savjetovali?</i>		
Postavljanje (formuliranje) problema	Učiteljica dijeli učenike u skupine te svakoj skupini daje slikovnicu <i>Gospođica Neću</i>. Nekoliko će učenika naglas čitati početak slikovnice, a ostali će pratiti. Nakon pročitane slikovnice, slijedi razgovor: <i>Jeste li prepoznali tko je osoba o kojoj smo maloprije razgovarali?</i> <i>Kakve rečenice Mina koristi?</i> <i>Kako se Mina ponaša u priči?</i> <i>Zašto se slikovnica zove <i>Gospođica Neću</i>?</i> <i>Kakvo je Minino ponašanje?</i> Učiteljica postavlja dva problema koja će učenici rješavati. <i>Vaš zadatak je da pomoću slikovnice koju ste dobili istražite kako su Minini ukućani riješili problem njezinog ponašanja te da u slikovnici istražite kako se piše niječnica ne.</i>	Oblici rada: -frontalni rad Nastavne metode: -slušanje -govorenje -razgovor	osr B.1.2. OŠ HJ A.2.1.
Rasprava o načinima rješavanja problema i postavljanje hipoteze	Učiteljica s učenicima razgovara o <i>Hrvatskom pravopisu i Prvom školskom pravopisu hrvatskoga jezika:</i> <i>Jeste li ikada čuli za Hrvatski pravopis?</i> <i>Znate li što je Hrvatski pravopis?</i>	Oblici rada: -frontalni rad Nastavne metode: -slušanje -govorenje -razgovor	osr B.1.2. OŠ HJ A.2.1.

	<i>Jeste li ikada čuli za Prvi školski pravopis hrvatskoga jezika?</i> <i>Što mislite tko se njime može služiti?</i> <i>Biste li mogli pronaći u Prvom školskom pravopisu kako se piše niječnica ne?</i> <i>Gdje biste još mogli pronaći pravila za pisanje niječnice ne?</i> <i>Na koji način biste riješili Minino nepristojno ponašanje?</i> Učenici će u skupinama pronalaziti rješenja za postavljene probleme. Svaka skupina dobiva slikovnicu <i>Gospođica Neću</i> (Prilog 4), <i>Prvi školski pravopis hrvatskoga jezika</i> (Prilog 3) te smjernice za rad (Prilog 2). Rezultate rada zapisuju na dobiveni papir (Prilog 2).		
Samostalno rješavanje problema	Skupine samostalno određuju rješenja postavljenih problema. Sve skupine imaju četiri ista zadatka: 1. Učenici trebaju iz slikovnice istražiti kako su Minini ukućani riješili problem njezinog nepristojnog ponašanja te sve niječne rečenice pretvoriti u potvrдне. 2. Učenici se služe <i>Prvim školskim pravopisom</i> te u poglavlju <i>Sastavljeno i rastavljeno pisanje riječi</i> (Prilog 3) istražuju kako se piše niječnica <i>ne</i>. Nakon što pronađu pravila, učenici listaju slikovnicu i istražuju je li autorica slikovnice poštivala pravila za pisanje niječnice <i>ne</i> koja pišu u <i>Prvom školskom pravopisu</i> te ako je, zapisati koja.	Oblici rada: -rad u skupinama Nastavne metode: -razgovor -govorenje -pisanje -čitanje -metoda rada na tekstu -istraživanje	uku A.1.1. 1. osr B.1.2. osr A.1.4. osr C.1.3. odr C.1.2. OŠ HJ A.2.3. OŠ HJ A.2.4.

	3. Učenici trebaju osmisлити i zapisati vlastite primjere niječnih rečenica koristeći sljedeće riječi: neću, ne pije, ne gleda, nemojte, ne govorim, nema te ih preoblikovati u potvrdne rečenice. 4. Učenici trebaju pronaći 3 potvrdne rečenice u slikovnici, zapisati ih i preoblikovati u niječne rečenice.		
Zajednički uvid u rezultate i konačno rješenje problema	Svaka skupina objavljuje svoje rezultate rada. Dok predstavnici skupina izlažu, ostali učenici aktivno slušaju. Analizom svog rada učenici zaključuju o konačnom rješenju prvog problema, a to je da se niječnica ne većinom piše odvojeno od ostalih riječi, ali da ju uz neke riječi ipak pišemo zajedno (nemoj, neću, nemam...). Analizom svog rada učenici zaključuju o konačnom rješenju drugog problema, a to je da se trebamo pristojno ponašati jedni prema drugima i na tuđe zamolbe što više odgovarati potvrdnim rečenicama. Nakon što sve skupine iznesu svoja rješenja, učiteljica na ploču zapisuje konačna rješenja problema.	Oblici rada: -frontalni rad Nastavne metode: -govorenje -slušanje -razgovor	osr B.1.2.

PLAN PLOČE

Pisanje niječnice *ne* i pristojno ponašanje

Riječ *ne* piše se odvojeno od glagola: ne pjevam, ne plešem, ne jedem, ne učim.

PAZI!

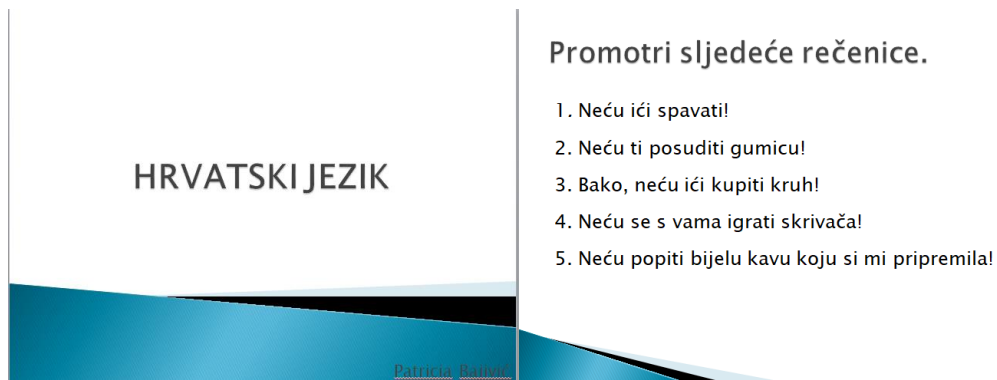
Iznimke od tog pravila jesu: nemam, nemaš, nema, nemamo, nemate, nemaju
neću, nećeš, neće, nećemo, nećete, neće
nemoj, nemojte

Trebamo se pristojno ponašati jedni prema drugima kako ne bismo povrijedili tuđe osjećaje.

PRILOZI:

Prilog 1

PowerPoint prezentacija

HRVATSKI JEZIK

Promotri sljedeće rečenice.

1. Neću ići spavati!
2. Neću ti posuditi gumicu!
3. Bako, neću ići kupiti kruh!
4. Neću se s vama igrati skrivača!
5. Neću popiti bijelu kavu koju si mi pripremila!

Patricia Bažina

Prilog 2

RJEŠAVANJE PROBLEMA:

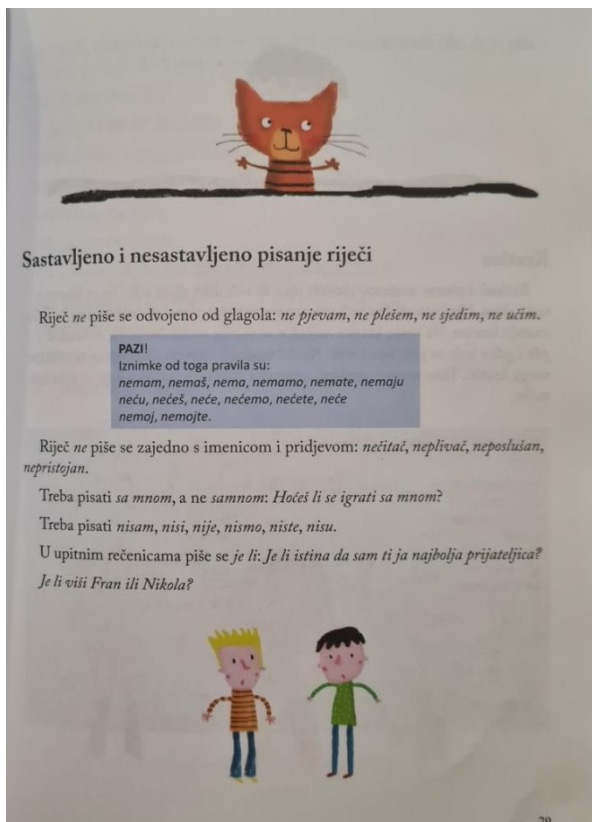
1. KAKO RIJEŠITI MININO NEPRISTOJNO PONAŠANJE?
2. KAKO SE PIŠE NIJEČNICA *ne*?

Uputa za rad: Rješavajte zadatak po zadatak, redoslijedom od 1. do 4. Odgovore zapisujte u pisanku.

1. Istražite kako su Minini ukućani riješili problem njezinog nepristojnog ponašanja. Zatim sve niječne rečenice pretvorite u potvrdne. Odgovor zapišite u pisanku.
2. Otvorite 29. stranicu u *Prvom školskom pravopisu hrvatskoga jezika* i pronađite pravila za pisanje niječnice *ne*. Pravila prepisite u pisanku. Zatim istražite je li autorica slikovnice poštivala ta pravila. Ako je poštivala, u pisanku zapišite koja pravila je poštivala.
3. Osmislite i u pisanku zapišite niječne rečenice koristeći sljedeće riječi: *neću, ne pije, ne gleda, nemojte, ne govorim, nema*. Zatim te niječne rečenice preoblikujte u potvrdne.
4. U slikovnici pronađite 3 potvrdne rečenice, zapišite ih u pisanku te ih preoblikujte u niječne rečenice.

Prilog 3

Prvi školski pravopis hrvatskoga jezika

Prilog 4

5.3. PRIPRAVA ZA IZVEDBU NASTAVNOG SATA (3. RAZRED)

Nastavni predmet:	Hrvatski jezik
Nastavna jedinica:	Slikovnica
Razred:	3.
Odgojno-obrazovni ishodi: OŠ HJ C.3.1. Učenik pronalazi podatke koristeći se različitim izvorima primjerenima dobi učenika.	Razrada odgojno-obrazovnih ishoda: – pronalazi i kombinira podatke iz različitih izvora primjerenih dobi
Očekivanja međupredmetnih tema:	<u>Učiti kako učiti</u> uku A.2.1. 1. Upravljanje informacijama. - Uz podršku učitelja ili samostalno traži nove informacije iz različitih izvora i uspješno ih primjenjuje pri rješavanju problema. uku A.2.3. 3. Kreativno mišljenje. - Učenik se koristi kreativnošću za oblikovanje svojih ideja i pristupa rješavanju problema. uku D.2.2. 2. Suradnja s drugima. - Učenik ostvaruje dobru komunikaciju s drugima, uspješno surađuje u različitim situacijama i spreman je zatražiti i ponuditi pomoć. <u>Osobni i socijalni razvoj</u> osr B.2.2. Razvija komunikacijske kompetencije. – Učenik aktivno sluša, daje i prima informacije, pokazuje vještine dogovaranja, pregovaranja i postizanja kompromisa. osr B.2.4. Suradnički uči i radi u timu. – Učenik pomaže drugima, dogovara se, dijeli znanje i postignuća u ostvarivanju zadatka. Učenik razvija vještine prezentacije. osr C.2.3. Pridonosi razredu i školi. – Učenik sudjeluje u zajedničkom radu i planira aktivnosti u skupini.
Međupredmetna povezanost (korelacija)	OŠ HJ A.3.3. Učenik čita tekst i pronalazi važne podatke u tekstu. OŠ HJ B.3.3. Učenik čita prema vlastitome interesu te razlikuje vrste knjiga za djecu.
Metode učenja i poučavanja:	metoda razgovora, metoda čitanja, metoda pisanja, metoda govorenja, metoda usmenog izlaganja, metoda promatranja, metoda slušanja, istraživačka metoda
Oblici rada:	frontalni rad, rad u skupinama
Nastavna sredstva	slikovnica <i>Baba Jaga i div Zaborav</i> , papiri sa smjernicama za rad,

i pomagala:	olovka, brisalo			
Metodički sustav:	Problemsko-stvaralački sustav			
KLJUČNE STRATEŠKE ODREDNICE	POLOŽAJ KNJIŽEVNOG TEKSTA	POLOŽAJ UČENIKA	POLOŽAJ UČITELJA	OBLICI RADA, KOMUNIKACIJA, METODE, SREDSTVA
Učitelj organizira samostalni rad učenika u rješavanju problema (obilježja slikovnice).	Metodički predložak za rješavanje problema koje postavlja učitelj jest slikovnica pomoću koje istražuju njezina obilježja.	Učenik samostalno rješava probleme i traži izlaz iz problemske situacije koju postavlja učitelj.	Učitelj organizira problemsku situaciju i postavlja probleme učenicima te raspravlja s učenicima o rezultatima.	- frontalni rad - rad u skupinama - metoda razgovora - metoda pisanja - metoda govorenja - metoda slušanja - istraživačka metoda - višesmjerna komunikacija
STRUKTURA I TRAJANJE NASTAVNOG SATA				
1. Stvaranje problemske situacije Učiteljica započinje razgovor o čitanju i slikovnicama. 2. Postavljanje (formuliranje) problema Učiteljica postavlja problem koji će učenici istraživati (obilježja slikovnice). 3. Rasprava o načinima rješavanja problema i postavljanje hipoteza Učenici su podijeljeni u skupine te uz pomoću dobivene slikovnice istražuju problem. 4. Samostalno rješavanje problema Učenici u skupinama samostalno određuju rješenja postavljenog problema. 5. Zajednički uvid u rezultate i konačno rješenje problema Svaka skupina objavljuje svoje rezultate istraživanja te učiteljica na ploču piše obilježja slikovnice.				

TIJEK IZVOĐENJA NASTAVNE JEDINICE			
Nastavna etapa	Sadržaj nastavne etape	Metodičko oblikovanje (oblici rada i nastavne metode)	Međupredmetne teme; Korelacija
Stvaranje problemske situacije	Učiteljica započinje razgovor o čitanju i slikovnicama postavljajući učenicima pitanja: <i>Volite li čitati?</i> <i>Koliko često čitate?</i> <i>Što najviše volite čitati?</i> <i>Posuđujete li knjige u knjižnici ili ih kupujete?</i> <i>Koja vam je najdraža knjiga?</i> <i>Čitate li slikovnice?</i> <i>Što je slikovnica?</i> <i>Koja vam je najdraža slikovnica?</i> <i>Sjećate li se svoje prve slikovnice?</i> <i>Možete li se prisjetiti kako je izgledalo vaše prvo čitanje slikovnice?</i> <i>Koju ste slikovnicu zadnju pročitali?</i> <i>Čitate li i sada slikovnice?</i> <i>Imate li želju pročitati još neku slikovnicu?</i> <i>Možete li navesti još neke slikovnice?</i>	Oblici rada: -frontalni rad Nastavne metode: -slušanje -promatranje -govorenje -razgovor	osr B.2.2. OŠ HJ B.3.3.
Postavljanje (formuliranje) problema	Učiteljica dijeli učenike u skupine te će svaka skupina dobiti istu slikovnicu. Zajedno sa skupinama lista slikovnicu ukazujući na njena obilježja (naslovnica, autor, ilustrator, tekst, brojevi stranica, rubnice, impresum itd.). Učiteljica postavlja problem. <i>Vaš je zadatak da pomoću slikovnice koju ste dobili istražite imaju li sve slikovnice ista obilježja.</i>	Oblici rada: -frontalni rad Nastavne metode: -slušanje -govorenje	

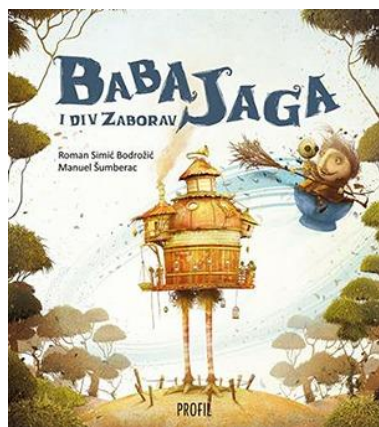
Rasprava o načinima rješavanja problema i postavljanje hipoteze	Učenici su podijeljeni u skupine te istražuju postavljeni problem. Svaka skupina dobiva slikovnicu <i>Baba Jaga i div Zaborav</i> (Prilog 1) te smjernice za rad (Prilog 2). Rezultate istraživanja zapisuju na dobiveni papir sa smjernicama za rad.	Oblici rada: -frontalni rad Nastavne metode: -slušanje -govorenje -razgovor	
Samostalno rješavanje problema	Skupine proučavaju slikovnicu te samostalno određuju rješenja postavljenog problema.	Oblici rada: -rad u skupinama Nastavne metode: -razgovor -slušanje -govorenje -čitanje -pisanje -istraživanje	uku A.2.1.1. uku D.2.2.2. uku A.2.3.3. osr B.2.2. osr B.2.4. osr C.2.3. OŠ HJ A.3.3. OŠ HJ B.3.3.
Zajednički uvid u rezultate i konačno rješenje problema	Svaka skupina objavljuje svoje rezultate rada. Dok predstavnici skupina izlažu, ostali učenici aktivno slušaju. Učiteljica postavlja pitanja koja potiču na razmišljanje i verbalno izražavanje. Tijekom razgovora učiteljica na ploču zapisuje što sve slikovnica treba sadržavati. <i>Što sve slikovnica treba sadržavati?</i> <i>Što sve treba sadržavati naslovnica slikovnice?</i> <i>Postoji li na naslovnici slika i tekst?</i> <i>Tko je ilustrator?</i> <i>Tko je pisac?</i> <i>Gdje se u slikovnicama nalaze njihova imena?</i> <i>Može li pisac ujedno biti i ilustrator?</i> <i>Može li slikovnica biti bez ilustracija?</i> <i>Može li slikovnica biti bez teksta?</i>	Oblici rada: -frontalni rad Nastavne metode: -govorenje -slušanje -razgovor -usmeno izlaganje	osr B.2.2. uku A.2.3.3.

	<i>Gdje se nalazi tekst? Imate li neku drugu ideju gdje bi se tekst mogao nalaziti?</i> <i>Imaju li sve slikovnice brojeve stranica? Gdje se sve mogu nalaziti?</i> <i>Treba li svaka slikovnica sadržavati bilješke o autoru i ilustratoru?</i> <i>Gdje se nalazi impresum?</i> <i>Što se sve može saznati iz impresuma?</i>		

PLAN PLOČE

SLIKOVNICA
Svaka slikovnica ima sljedeća obilježja: - naslovnici (autor i naslov) - popis autora (pisac i ilustrator) - tekst i ilustraciju - rubove/rubnice - brojeve stranica - bilješku o piscu i ilustratoru - impresum (podatci o slikovnici)

Prilog 1

Prilog 2

SLIKOVNICA

1. NASLOVNICA

Što se nalazi na naslovnici slikovnice? Postoji li na naslovnici slika i tekst? Što oni označavaju?

2. AUTORI

Objasni tko je pisac, a tko ilustrator. Gdje se nalaze njihova imena?

3. TEKST I ILUSTRACIJA

Ima li u slikovnici više slika ili teksta? Gdje se nalazi tekst? Je li tekst unutar ilustracije, pokraj nje...? Imaš li neku drugu zamisao gdje bi se tekst mogao nalaziti?

4. RUBNICE ILI MARGINE – RUBOVI SLIKOVNICE

Jesu li slika i tekst stisnuti na stranici? Što misliš, zašto su rubnice važne za knjige?

5. BROJEVI STRANICA

Gdje se nalaze brojevi stranica?

6. BILJEŠKA O PISCU I ILUSTRATORU

Gdje se nalazi bilješka o piscu i ilustratoru?

7. IMPRESUM – PODATCI O SLIKOVNICI

Gdje se nalazi impresum? Što možeš doznati iz impresuma?

5.4. PRIPRAVA ZA IZVEDBU NASTAVNOG SATA (4. RAZRED)

Nastavni predmet:	Hrvatski jezik
Nastavna jedinica:	Julia Donaldson: Superglista
Razred:	4.
Odgojno-obrazovni ishodi:	Razrada odgojno-obrazovnih ishoda:
OŠ HJ B.4.1. Učenik izražava doživljaj književnoga teksta u skladu s vlastitim čitateljskim iskustvom. OŠ HJ B.4.2. Učenik čita književni tekst i objašnjava obilježja književnoga teksta.	– povezuje doživljaj i razumijevanje književnoga teksta s vlastitim misaonim i emotivnim reakcijama na tekst – povezuje sadržaj, temu i motive teksta s vlastitim iskustvom – pokazuje radoznalost, sklonost i znatiželju za komunikaciju s književnim tekstom – prepoznaje pjesničke slike (slika u pokretu, slika u mirovanju), personifikaciju i onomatopeju u književnome tekstu
Očekivanja međupredmetnih tema:	<u>Učiti kako učiti</u> uku A.2.1. 1. Upravljanje informacijama. – Uz podršku učitelja ili samostalno traži nove informacije iz različitih izvora i uspješno ih primjenjuje pri rješavanju problema. uku A.2.3. 3. Kreativno mišljenje. – Učenik se koristi kreativnošću za oblikovanje svojih ideja i pristupa rješavanju problema. uku D.2.2. 2. Suradnja s drugima. – Učenik ostvaruje dobru komunikaciju s drugima, uspješno surađuje u različitim situacijama i spreman je zatražiti i ponuditi pomoć. <u>Osobni i socijalni razvoj</u> osr B.2.2. Razvija komunikacijske kompetencije. – Učenik aktivno sluša, daje i prima informacije, pokazuje vještine dogovaranja, pregovaranja i postizanja kompromisa. osr B.2.4. Suradnički uči i radi u timu. – Učenik pomaže drugima, dogovara se, dijeli znanje i postignuća u ostvarivanju zadatka. Učenik razvija vještine prezentacije. osr C.2.1. Razlikuje sigurne od nesigurnih situacija u zajednici i opisuje kako postupiti u rizičnim situacijama. – Učenik izbjegava situacije koje ga mogu ugroziti. Učenik traži pomoć kad je u opasnosti. osr C.2.3. Pridonosi razredu i školi. – Učenik sudjeluje u zajedničkom radu i planira aktivnosti u skupini.
Međupredmetna	OŠ HJ A.4.1. Učenik razgovara i govori u skladu s komunikacijskom

povezanost (korelacija)	situacijom. OŠ HJ C.4.1. Učenik izdvaja važne podatke koristeći se različitim izvorima primjerenima dobi. PID OŠ B.4.1. Učenik vrednuje važnost odgovornoga odnosa prema sebi, drugima i prirodi.			
Metode učenja i poučavanja:	metoda razgovora, metoda čitanja, metoda pisanja, metoda govorenja, metoda usmenog izlaganja, metoda promatranja, metoda slušanja, istraživačka metoda			
Oblici rada:	frontalni rad, rad u skupinama			
Nastavna sredstva i pomagala:	slikovnica <i>Superglista</i> , papiri sa smjernicama za rad, olovka, brisalo, ploča, kreda			
Metodički sustav:	Problemsko-stvaralački sustav			
KLJUČNE STRATEŠKE ODREDNICE	POLOŽAJ KNJIŽEVNOG TEKSTA	POLOŽAJ UČENIKA	POLOŽAJ UČITELJA	OBLICI RADA, KOMUNIKACIJA, METODE, SREDSTVA
Učitelj organizira samostalni rad učenika u rješavanju problema (obilježja slikovnice).	Književni tekst (<i>Superglista</i>) jest predložak koji služi kao primjer mogućih opasnosti u životnim situacijama. Na temelju njega učenici istražuju u kakvim su se opasnostima zatekle životinje te što bi oni učinili da im se dogodi isto što i životinjama. Književni tekst služi i za prepoznavanje pjesničkih slika, personifikacije i onomatopeje.	Učenik samostalno rješava probleme i traži izlaz iz problemske situacije koju postavlja učitelj.	Učitelj organizira problemsku situaciju i postavlja probleme učenicima te raspravlja s učenicima o rezultatima.	- frontalni rad - rad u skupinama - metoda razgovora - metoda pisanja - metoda govorenja - metoda slušanja - istraživačka metoda - višesmjerna komunikacija

STRUKTURA I TRAJANJE NASTAVNOG SATA

1. Stvaranje problemske situacije

Učiteljica započinje razgovor o opasnim i rizičnim situacijama.

2. Postavljanje (formuliranje) problema

Učiteljica postavlja dva problema koja će učenici istraživati (što bi učinili kad bi se našli u opasnosti u kojima su se našle životinje i u priči pronaći primjere za pjesničke slike, personifikaciju i onomatopeju).

3. Rasprava o načinima rješavanja problema i postavljanje hipoteza

Učenici su podijeljeni u skupine te uz pomoću slikovnice *Superglista* rješavaju probleme.

4. Samostalno rješavanje problema

Učenici u skupinama samostalno određuju rješenja postavljenih problema.

5. Zajednički uvid u rezultate i konačno rješenje problema

Svaka skupina objavljuje svoje rezultate rada te učiteljica na ploču piše konačna rješenja problema.

TIJEK IZVOĐENJA NASTAVNE JEDINICE

Nastavna etapa	Sadržaj nastavne etape	Metodičko oblikovanje (oblici rada i nastavne metode)	Međupredmetne teme; Korelacija
Stvaranje problemske situacije	Učiteljica započinje razgovor o opasnim i rizičnim situacijama postavljajući učenicima pitanja: <i>Jeste li ikada doživjeli neku opasnost?</i> <i>Što vam se dogodilo?</i> <i>Kako ste se tada osjećali?</i> <i>Jeste li potražili nečiju pomoć?</i> <i>Tko vam je pomogao? Kako?</i> <i>Što ste iz te situacije naučili?</i> <i>Navedite neke opasnosti koje bi se mogle dogoditi u svakodnevnim životnim situacijama.</i> <i>Biste li pomogli osobi koja je u opasnosti? Zašto?</i> <i>Biste li tražili od te osobe nešto</i>	Oblici rada: -frontalni rad Nastavne metode: -slušanje -promatranje -govorenje -razgovor	osr B.2.2. osr C.2.1. OŠ HJ A.4.1. PID OŠ B.4.1.

	zauzvrat? <i>Kako trebamo postupiti ako se nađemo u opasnosti?</i>		
Postavljanje (formuliranje) problema	Svaki učenik samostalno čita slikovnicu <i>Superglista</i>. Nakon čitanja učiteljica razgovara s učenicima postavljajući pitanja koja potiču na razmišljanje. <i>Koje su opasnosti životinje doživjele?</i> <i>Što se dogodilo žabi?</i> <i>Što se dogodilo bubi?</i> <i>Je li se vama ikada dogodilo tako nešto?</i> <i>Tko im je pomogao u opasnosti?</i> <i>Zašto se Superglista zove baš tako?</i> <i>Što je sve mogla napraviti od svog tijela?</i> <i>Je li Superglista bila u opasnosti?</i> <i>U kakvoj je opasnosti bila Superglista?</i> <i>Je li pokušala sama izaći iz te opasnosti? Kako?</i> <i>Tko ju je držao zatočenu?</i> <i>Tko je pomogao Superglisti? Kako?</i> <i>Što se dogodilo gušteru?</i> <i>Je li to zaslužio?</i> Učiteljica postavlja dva problema koja će učenici rješavati. <i>Vaš je zadatak da pomoću slikovnice Superglista istražite sve opasnosti u kojima su se našle životinje i date prijedloge što biste učinili da ste na njihovome mjestu te da u priči pronadete primjere za pjesničke slike, personifikaciju i onomatopeju.</i>	Oblici rada: -frontalni rad Nastavne metode: -slušanje -čitanje -govorenje -razgovor	osr B.2.2. OŠ HJ A.4.1.
Rasprava o načinima	Učenici su podijeljeni u skupine te	Oblici rada: -frontalni rad	

rješavanja problema i postavljanje hipoteze	istražuju postavljene probleme. Svaka skupina dobiva slikovnicu <i>Superglista</i> (Prilog 1) i smjernice za rad (Prilog 2). Rezultate rada zapisuju u bilježnice.	Nastavne metode: -slušanje -govorenje	
Samostalno rješavanje problema	Skupine samostalno određuju rješenja postavljenih problema. Sve skupine imaju dva ista zadatka: 1. Učenici u slikovnici trebaju istražiti koje su se opasnosti dogodile životinjama i dati prijedloge što bi učinili da su na njihovome mjestu. 2. Učenici u slikovnici trebaju pronaći pjesničke slike te napisati 5 primjera za sliku u pokretu i 2 za sliku u mirovanju, pronaći 3 primjera za personifikaciju i istražiti je li autorica koristila onomatopeju u priči.	Oblici rada: -rad u skupinama Nastavne metode: -razgovor -slušanje -govorenje -čitanje -pisanje -istraživanje	uku A.2.1.1. uku A.2.3.3. uku D.2.2.2. osr B.2.2. osr B.2.4. osr C.2.3. OŠ HJ A.4.1. OŠ HJ C.4.1. PID OŠ B.4.1.
Zajednički uvid u rezultate i konačno rješenje problema	Svaka skupina objavljuje svoje rezultate rada. Dok predstavnici skupina izlažu, ostali učenici aktivno slušaju. Učiteljica postavlja pitanja koja potiču na razmišljanje te na ploču zapisuje konačna rješenja problema. <i>Što biste učinili kada biste bili u opasnosti u kojoj je bila žaba?</i> <i>Biste li nešto iz toga naučili?</i> <i>Biste li ubuduće bili pažljiviji?</i> <i>Je li žaba mogla spriječiti tu opasnost? Kako?</i> <i>Kako se trebamo ponašati ako se nađemo u nekoj opasnosti?</i> <i>Je li autorica koristila onomatopeju u priči? Navedi primjer.</i> <i>Kojih pjesničkih slika ima više u priči?</i>	Oblici rada: -frontalni rad Nastavne metode: -govorenje -slušanje -razgovor -usmeno izlaganje	osr B.2.2. osr C.2.1. OŠ HJ A.4.1. PID OŠ B.4.1.

OPASNOST

Potrebno se pridržavati pravila dogovorenih s roditeljima i učiteljima te izbjegavati opasnosti!

Ne diraj opasne i otrovne tvari poput sredstava za čišćenje i lijekove!

U prometu budi oprezan i uvijek stani na pješačkom prijelazu te pričekaj da se prijevozno sredstvo zaustavi!

Ako se nađeš u opasnosti, pokušaj ostati smiren te pozovi nekoga u pomoć.

PJESNIČKE SLIKE, PERSONIFIKACIJA, ONOMATOPEJA

Slike u pokretu: Malo žapče skočilo na cestu, baš pod kotače!

Mag podigne cvijet svoj ljubičasti.

Danima buši, vijuga i gmiže, no blagu nikakvom ni za pedalj bliže.

Mračan gavran leti mrakom, slutim strah u oku svakom.

Iz vrta se družba vraća, noseć komad mednog saća.

Slike u mirovanju: Posebna je mreže vrsta: velika je, jaka, čvrsta.

Superglista je super dužine, Superglista je super siline.

Personifikacija:

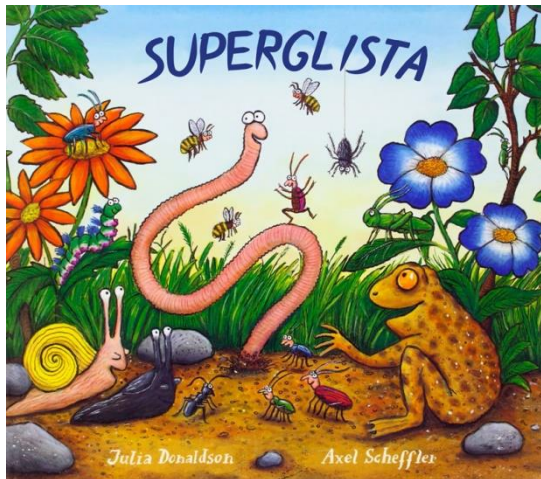
Sve životinje: „Superglista je super dužine, Superglista je super siline. Ona vijuga i tijelom migolji, Superglista – od nje nitko bolji!

Mag Gušter se kesi: „Tu glistu pronađi i amo donesi!

Gavran graktanjem se strašnim hrasta: „Za mene je, jer sam ptica, Superglista poslastica!“

Onomatopeja: FIJUUUU (k'o vreća) pada mag-gušter na gomilu smeća.

Prilog 1

Prilog 2

OPASNOST

PJESNIČKE SLIKE, PERSONIFIKACIJA, ONOMATOPEJA

Uputa za rad: Rješavajte zadatak po zadatak. Odgovore zapisujte u bilježnice. Pazite na urednost.

1. U slikovnici *Superglista* istražite koje su se sve opasnosti dogodile životinjama. Zatim osmislite i zapišite prijedloge što biste učinili da ste na njihovome mjestu (što biste učinili u toj situaciji, koga biste pozvali...).

2. U slikovnici *Superglista* pronađite pjesničke slike te zapišite pet primjera za sliku u pokretu i dvije za sliku u mirovanju. Zatim pronađite i zapišite tri primjera za personifikaciju i istražiti je li autorica koristila onomatopeju u priči. Ako je, zapišite primjer.

6. ZAKLJUČAK

Slikovnica je zbir malenih slika koje zovemo minijature, odnosno ilustracije koje daju karakter slikovnici i određuju je te ju zbog toga vrednujemo kroz sliku, njezinu temeljnu odliku. Iako su se tijekom povijesti mijenjale i razvijale, uvijek su predstavljale knjigu za djecu s višestrukim funkcijama. S obzirom na to slikovnice bi se trebale koristiti u razrednoj nastavi kao nastavno sredstvo kojim će učitelj poučavati učenike o moralnim vrijednostima, rješavanju problema s kojima se susretnu te znanjima i vještinama potrebnima za svakodnevni život. Promatrajući popis izbornih djela za lektiru za 1. i 2. razred, uočeno je da su većina djela slikovnice, dok su u 3. i 4. razredu slikovnice znatno manje zastupljene. Mali je broj učitelja za izborna djela za 3. i 4. razred naveo slikovnice (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019). To ne bi trebalo biti tako jer slikovnice itekako mogu poučiti mlade čitatelje o važnim životnim vrijednostima i rješavanju problema iz svakodnevnih životnih situacija. U primjerima metodičkih modela korištene su međupredmetne teme (prihvatanje različitosti, dobri i loši odnosi između ljudi, dobronamjerno djelovanje prema ljudima, razvijanje komunikacijske kompetencije, aktivno sudjelovanje u skupini itd.). Time je pokazano da se slikovnica može iskoristiti za rješavanje i osvještavanje o različitim problemima koji se spominju u međupredmetnim temama. Analizirajući *Kurikulum za nastavni predmet Hrvatski jezik*, slikovnica se pojavljuje u domenama B (Književnost i stvaralaštvo) i C (Kultura i mediji) i to pretežito u prvom i drugom razredu kada se prema kurikulumu predviđa čitanje i interpretacije priče, posebice bajke. Iako se u kurikulumu slikovnica ne spominje u domeni A (Hrvatski jezik i komunikacija), ona itekako može biti korisna u nastavi jezika što se može i vidjeti u pripravi *Gospođica Neću*. U toj je pripravi slikovnica *Gospođica Neću* poslužila kao metodički predložak za usvajanje pisanja niječnice *ne*. U svim primjerima metodičkih modela korišten je problemsko-stvaralački sustav koji je najpogodniji za oslobađanje kreativnosti učenika, ali i učitelja, za razvijanje inicijativnosti i kritičnosti te za samostalno učenje. Problemsko-stvaralački sustav osposobljava učenika za kritičko procjenjivanje sadržaja koji se proučavaju, za dublje doživljavanje i pouzdano razumijevanje. Jako je važna uloga učitelja u primjeni slikovnice jer treba pronaći i ponuditi svojim učenicima kvalitetnu slikovnicu koja će pritom biti primjerena njihovoj dobi, interesima i iskustvu, a zatim osmisliti i realizirati aktivnosti kojima će učenici steći nova znanja i iskustva iz sadržaja slikovnice.

LITERATURA

1. Batarelo Kokić, I. (2015). *Nove razine interaktivnosti dječjih slikovnica*. Školski vjesnik: časopis za pedagojsku teoriju i praksu, 64 (3), 377-398.
<https://hrcak.srce.hr/clanak/222636>
2. Bežen, A. (2008). *Metodika – znanost o poučavanju nastavnog predmeta*. Zagreb: Profil.
3. Bežen, A., Budinski, V., Kolar Billege, M. (2012). *Što, zašto, kako u poučavanju hrvatskoga jezika*. Zagreb: Profil.
4. Cindrić, M. (2016). *Problemska nastava i dječje strategije u nižim razredima osnovne škole*. Poučak: časopis za metodiku i nastavu matematike, 17(65), 52-57.
<https://hrcak.srce.hr/clanak/250190>
5. Crnković, M., Težak, D. (2002). *Povijest hrvatske dječje književnosti od početaka do 1955. godine*. Zagreb: Znanje.
6. Čačko, P. (2000). Slikovnica, njezina definicija i funkcije. U Javor, R. (ur.), *Kakva je knjiga slikovnica* (str. 12-16). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
7. Čičko, H. (2000). Dva stoljeća slikovnice. U Javor, R. (ur.), *Kakva je knjiga slikovnica* (str. 17-19). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
8. Čičko, H. (2002). Knjiga kao lijek. U Javor, R. (ur.), *Tabu teme u književnosti za djecu i mladež* (str. 39-44). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
9. Čudina-Obradović, M. (1995). *Igrom do čitanja: Igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja u djece od 3. do 10. godine*. Zagreb: Školska knjiga.
10. Diklić, Z., Težak, D., Zalar, I. (1996). *Primjeri iz dječje književnosti*. Zagreb: DiVič.
11. Fudurić, B. (2012). *Mogućosti rada u izvannastavnoj aktivnosti*. Napredak: časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju, 153(1), 107-116.
<https://hrcak.srce.hr/clanak/123316>
12. Halačev, S. (2000). Sadržaj slikovnica kao prilog razvoju samopouzdanja kod djece. U Javor, R. (ur.), *Kakva je knjiga slikovnica* (str. 79-83). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.

13. Hameršak, M., Zima, D. (2015). *Uvod u dječju književnost*. Zagreb: Leykam international.
14. Hlevnjak, B. (2000). Kakva je to knjiga slikovnica? U Javor, R. (ur.), *Kakva je knjiga slikovnica* (str. 7-11). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
15. Jelavić, F. (1995). *Didaktičke osnove nastave*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
16. Kadum-Bošnjak, S., Peršić, I. (2007). *Neki pogledi na ulogu učitelja i položaj učenika u rješavanju problemskih zadataka*. *Metodički obzori*, 2 (1), 73-80.
<https://hrcak.srce.hr/clanak/19432>
17. Lazzarich, M. (2011). *Integracijske mogućnosti slikovnice u nastavi materinskog jezika*. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 57 (26), 61-81.
<https://hrcak.srce.hr/clanak/114741>
18. Majhut, B., Batinić, Š. (2017). *Hrvatska slikovnica do 1945*. Zagreb: Hrvatski školski muzej, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
19. Martinović, I., Stričević, I., *Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu*, *Libellarium: časopis za istraživanja u području informacijskih i srodnih znanosti*, 4 (1), 39-63.
<https://hrcak.srce.hr/92392>
20. Miljan, Z. *Dječje radosti 19. stoljeća – slikovnica – edukativna dječja igračka*, *Povijest u nastavi*, 21 (1), 1-21.
<https://hrcak.srce.hr/120404>
21. Narančić Kovač, S. (2015). *Jedna priča – dva pripovjedača*. Zagreb: ArTresor naklada.
22. Rosandić, D. (2005). *Metodika književnog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.
23. Rosandić, D. (1986). *Metodika književnog odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Školska knjiga.
24. Skočić Mihić, S., Klarić, M. (2014). *Biblioterapija u inkluzivnoj praksi*. *Dijete, vrtić, obitelj: časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 20 (75), 30-31.
<https://hrcak.srce.hr/159082>
25. Šišnović, I. (2011). *Odgojno-obrazovna vrijednost slikovnice*. *Dijete, vrtić, obitelj: časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 17 (66), 8-9.
<https://hrcak.srce.hr/clanak/183392>

26. Štefančić, S. (2000). Multimedijalna slikovnica. U Javor, R. (ur.), *Kakva je knjiga slikovnica* (str. 83-96). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
27. Verdonik, M. (2016). *Slikovnica – prva knjiga djeteta: Nastavni materijal*.
Preuzeto 25.6.2022. s
https://www.ufri.uniri.hr/files/nastava/nastavni_materijali/Verdonik_Predavanja_za_web_SPKD.pdf
28. Visinko, K. (2000). Primjena slikovnice u odgojnoj i nastavnoj praksi. U Javor, R. (ur.), *Kakva je knjiga slikovnica* (str. 70-79). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
29. Vukojević, Z., Tomašević, A. (2020). *Dramska metoda ogrtač stručnjaka u problemskoj nastavi primarnog obrazovanja*. Napredak: časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju, 161 (3-4), 325-345.
<https://hrcak.srce.hr/clanak/363280>
30. Zalar, D., Kovač-Prugovečki, S., Zalar, Z. (2009). *Slikovnica i dijete. Kriitička i metodička bilježnica 2*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

Obrazovni dokumenti:

31. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2019). *Kurikulum za međupredmetnu temu Održivi razvoj za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Preuzeto 11.7.2022. s
https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_152.html
32. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2019). *Kurikulum za međupredmetnu temu Osobni i socijalni razvoj za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Preuzeto 11.7.2022. s
https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_153.html
33. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2019). *Kurikulum za međupredmetnu temu Poduzetništvo za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Preuzeto 11.7.2022. s
https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_157.html
34. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2019). *Kurikulum za međupredmetnu temu Učiti kako učiti za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Preuzeto 11.7.2022. s
https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_154.html
35. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2019). *Kurikulum za međupredmetnu temu Zdravlje za osnovne i srednje škole*. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Preuzeto 11.7.2022. s

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_212.html

36. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2019). *Kurikulum za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Preuzeto 11.7.2022. s

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html

37. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2019). *Kurikulum za nastavni predmet Likovna kultura za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Preuzeto 11.7.2022. s

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_162.html

38. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2019). *Kurikulum za nastavni predmet Priroda i društvo za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Preuzeto 11.7.2022. s

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_147.html

Slikovnice:

39. Andersen, H., C. (2010). *Ružno pače*. Zagreb: Znanje.

40. Donaldson, J. (2015). *Superglista*. Zagreb: Ibis grafika.

41. Simić, R. (2015). *Baba Jaga i div Zaborav*. Zagreb: Profil knjiga.

42. Škrinjarić, S. (2014). *Gospođica Neću*. Zagreb: Mozaik knjiga.

IZJAVA O IZVORNOSTI RADA

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojega rada te da se u njegovoj izradi nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)